

Бібліографія

М. Є. Слабченко. Матеріали до економічно-соціальної історії України XIX ст. т. II ст. 266 ДВУ 1927 р.

Вийшов II том праці проф. М. Є. Слабченка — „Матеріали до економічно-соціальної історії України XIX ст.“ т. II.

Поволі, але послідовно й безупинно, заповняється прогалина в українській історичній науці що-до XIX ст. Українські історики ретельно взяли до студіювання недавнього минулого нашої країни. За короткий час, об'єднавши навколо себе молодші робітничо-селянські сили, утворивши вже певну школу, ці вчені крок за кроком розбивають стару рутину й утворюють нову історичну науку. Наслідком упертої праці ми маємо низку робіт з нової та новітньої історії України. Нова робота проф. Слабченка — „Матеріали до економічно-соціальної історії України XIX ст.“ т. II — є цінний внесок до української історичної науки. Це дійсно матеріали й матеріали науково досить багаті. Тут подані численні дані, часто досі невідомі чи маловідомі. Автор використовує величезний опублікований матеріал і притягає чимало архівних даних; що правда, південно-український матеріал переважає. Охоплено в цій книзі період після реформи 1861 року до 1905 року виключно, тоб-то період розвитку промислового капіталізму на Україні. Проф. Слабченко, аналізуючи економіку, соціально-економічні відносини й революційну боротьбу, знайомить нас з тими стежками, що привели Україну до „1905 р.“.

В розділах, що трактують про економічний розвиток України, на протязі майже півсторіччя, досконало розглянуто сільське господарство, зріст фабрик та заводів, розвиток внутрішнього й зовнішнього ринку то-що. Поданий тут матеріал рясно обставлено цінними цифровими даними.

Процес розвитку аграрного капіталізму особливо яскраво виявлений. За проф. Слабченком, база, на якій розвивається українська економіка, це є сільське господарство і промисловість. Ці дві галузі тісно звязані між собою, одна другу доповнюють. Окремі галузі господарства в книзі проф. Слабченка показані в своїй поступовій зміні в найдрібніших деталях, від реформи 1861 року й до 1905 року.

Соціально-економічним відносинам проф. Слабченко надає також багато уваги. Але безумовно матеріали про революційну боротьбу займають в праці проф. Слабченка чільне місце. Історія революційної боротьби за XIX і XX ст. у книзі проф. Слабченка розроблена дуже добре. Тут подано численний матеріал так до селянських рухів, як і до робітничого. Цінне в матеріалах про селянські рухи є те, що автор добре аналізує економічний ґрунт боротьби.

З 1860 років проф. Слабченко наводить матеріали про студентські рухи й революційні угруповання серед студентства. Змістовно подано огляд української революційної думки 70 р.р. Тут багато віділено місця Галичині. Не менш цікаві матеріали про соціалізм, штунди, про земство.

Особливо цінні в праці проф. Слабченка матеріали про автономістичні ідеї буржуазії України в 900 роках, що вона мріяла навіть про заснування Чорноморської Республіки, щоб потім опанувати ринок Близького Сходу.

Цікаве питання автор ставить про причини русифікації робітників-українців і розв'язує його в той спосіб, що цьому виною було те, що наші фабрики й заводи переважно були по містах.

Автор, користуючись часом матеріалом про окрему якусь частину території української, поширює висновки на всю Україну; так в II розділі „прикутість“ селян до землі проф. Слабченко з'ясовує на підставі матеріалу тільки про саму Катеринославщину. Іноді твердження автора не підперте твердими фактами. Наприклад „залізний вік українського села“ проф. Слабченко розпочинає з другої половини 70 років, надаючи занадто великої ваги продажу залізних рейок при заміні їх на чавунні.

Автор гадає, що реформа 1861 року була катастрофою для панів. Це не доведено, — реформа була катастрофою тільки для біднішого селянства — піших, городників, бобелів.

пан же, за допомогою уряду, був добре підготовлений до реформи 1861 р. До того ще треба було б відзначити тут окремі групи поміщиків. Назва деяких розділів не відповідає змістові. У книзі, на жаль, чимало друкарських помилок, що їх не застережено. Поклики подекуди переплутані.

Не зважаючи на зазначені дефекти, праця проф. Слабченка має першорядне значіння для новітньої історії України.

Кінчаючи коротенький огляд цієї праці, ми тільки вкажемо, що ця книжка є на сьогодні й надалі буде за найкращий підручник для студента і для учителя в його щоденній праці.

Андрій Вірніченко

1. *Business Annals. United States, England, France, Germany, Austria, Russia, Sweden, Netherlands, Italy, Argentin, Brasil, Canada, South Africa, Australia, India, Japan, China.* By Willard Long Thorp with an introductory chapter by W. C. Mitchell. New-York, 1926, p. 380. Видання National Bureau of Economic Research.

Перш за все що до назви. В нашій термінології книжка мала б ось таку назву: „Економічний літопис“. Далі з назви слідує, що тим літописом охоплено 17 важніших країн сучасного світу. Як далі буде видно, твір той зовсім оригінальний як по змістові, так і по виконанні і заслуговує широкої уваги.

Зміст книжки по розділах в нашій термінології ось такий: I. Для кого і для чого призначається Літопис. II. Зміст Літопису. III. Оскільки надійними являються дані Літопису. IV. Циклічний характер економічних проявів. V. Довжина економічних циклів. VI. Інтернаціональний характер економічних циклів.

Це зміст розділів загально „вводної“ частки Літопису. Далі слідує зміст самого Літопису по окремих країнах для С. Ш. П. А та Англії за час 1790 — 1925 р.р., тоб-то за 136 літ, для Франції за час 1840 — 1925 р.р., Німеччини — 1853 — 1925 р.р., Австрії — 1867 — 1925 р.р., Росії — 1890 — 1925 р.р.; для решти країн, так само, як і для нашої, Літопис починається з 1890 р. і кінчається 1925 р.

Літопис чи „аннал“ кожної окремої країни починається не з трафаретної політично-економічної характеристики країни та короткого етнографічного та індустріального нарису, після якого подається що-річна хронологічна коротка літописна — дуже оригінальна — характеристика. Для того, щоб характер змісту цієї останньої, тоб-то основної частки змісту згаданої роботи став зрозумілий, подамо тут кілька витягів, на удачу, за кілька років для Америки, Англії та Росії.

Для Америки (С. Ш. П. А.) маємо:

„1790 р. Оживлення; розквіт. (Терміни будуть пояснені далі, С. О.).

Швидкий і твердий зріст активності літом, крім півдня; індустріальна експансія; зовнішня торгівля оживає.

Федеральний уряд, після горячих суперечек, затверджує державні борги; стверджено справу фондів, червень.

Великий врожай пшениці.

Род Айсланд затримує ратифікацію державної конституції, квітень; нещаслива війна з індіанцями на північному заході, в-осени.

1890 р. Розквіт: початок спаду.

Велика активність; раптова переміна на гірше в останню четверть року; інтенсивне будівництво залізниць; багато нових підприємств; активна спекуляція реальними маєтностями; спад товарних цін; сильно активна зовнішня торгівля.

Гроші дістати важко; фінансова напруженість, грудень; втрати банків і маклерів; курси коштовних паперів доходять гори у квітні і після того раптово спадають; спадають ціни паперів по зобов'язанню.

Малий врожай пшениці та кукурузи, великий бавовни; гарні ціни особливо на кукурузу.

Після того кілька зауважень з приводу „вступної“ статті проф. Мітчеля (стор. 15 — 100).

„Самий загальний вислід з матеріалів поданого Літопису, на думку Мітчеля, ось такий: немає жодного „нормального стану“, як в теоретичному, так і в „діловому“ розумінні тої фрази. Літопис свідчить, що єдиним нормальним станом являється зміна. Від Англії в 1790 році і до Китаю в 1925 році, від Швеції до Австралії весь час мережаться безперервні флюктуації, хитання, зміни. Часто зустрічаємо слово „розквіт“ (prosperity), але не менш часто зустрічаємо і слово „депресія“ (стор. 31 — 32). Вислід цілком правильний, але зовсім змовчано про те, що саме такий вислід складається з зачитання літопису капіталізму і що це властивості цієї системи господарювання, і ідеологія автора затирає ідеологію фактів.

Другий загальний вислід. Мітчеля це те, що зазначені безперервні зміни відбуваються „циклично“ тоб-то фазами певного підйому і спаду. Цього терміна Мітчель, як і всі загалом економісти Америки, вживає замість терміна „криза“. Мова іде в даному разі тільки про технічний термін, а не принципи. Але зараз же за тим Мітчель в суперечить дуже важним фактам, а саме він приймає і зовсім невдало доводить що економічні цикли капіталізму не показують „періодичности“, тому, мовляв, що довжина кожного окремого циклу „далека від регулярности: довжина тих циклів варіюється навіть в більшій мірі, ніж довжина циклів сонячної активності“ (ст. 33). Сталось так у Мітчеля з помилковою, неадекватною методологією. Справді, як вище показано, Літопис подає якісну характеристику чотирма словами: розквіт, спад, депресія і оживлення. Тому, що жодна з зазначених чотирьох точок Мітчелевських циклів немає адекватної міри, сталось так, що у Мітчеля появились цикли довжиною в один рік і навіть менше (стор. 70). Це найбільша новина в спізнанні капіталізму. І такої довжини цикли Мітчель показує на початку столітньої історії капіталізму, в середині і в кінці. Пережити за один рік розквіт, спад, депресію, оживлення і вернути знову до розквіту, тоб-то пройти увесь „цикл“, це нонсенс, фікція чи точніше — містифікація реальності. Очевидно наперед, що для того, щоб подібної довжини цикли могли бути, треба, щоб хліборобство, яке входить складовою частиною в капіталістичне господарювання, мало кілька врожаїв на рік. Що цього немає, про те не доводиться говорити. Це найбільша хиба Мітчеля і хиба ця шкідлива своїми можливими наслідками — може бути принята фікція такого сорту: капіталістичні цикли з „коротеньких“ у кілька місяців можуть зовсім зійти на-нівець. Мітчель того не каже і можливо і далі не скаже (він обіцяє далі продовжити аналіз Літопису), але з його методології та констатування ніби на підставі Літопису середньої довжини циклу у 3—4 роки, яка розходиться з досі іншим способом констатованої довжини в 2—3 рази, сам собою складається вислід про можливість збігання капіталістичних циклів (кризисів) на нівець.

Отже, не маючи можливості спеціально дискусувати цю справу тут, обмежимося слідуючим зауваженням: Літопис, як матеріал, і методологія Мітчеля не являються придатними до розв'язання справи про довжину циклів капіталістичного господарювання.

2. *Generating Economic Cycles*, by H. L. Moore, prof., p. 141, New - Iork 1923.

В нашій транскрипції книжку можна назвати так:

Основні економічні цикли.

В даній роботі автор розв'язує справу про ту цикличність капіталістичного господарювання, яка, на думку автора, має в основі причини не економічного характеру, походження, і яка собою породжує похідні (derivate) економічні цикли. Автор користується виключно методом математичної статистики.

Робота надзвичайно „ізящна“, чепурна, майстерна по формі розв'язання самої складної проблеми. Можна без прибільшення сказати, що в цьому відношенні це є єдина робота. Робота приступна обмеженому колові спеціалістів, навіть дуже обмеженому, але разом з тим легко піддається до елементарного викладу і переказу.

Алгоритм розв'язання задачі у Мура приблизно такий:

Процеси навколишнього природного оточення, в котрому відбувається громадське господарювання, відбуваються закономірно. Серед тих закономірностей констатовано і закономірність цикличности із розмірною періодичністю. На тих точках, де робота громади (громадське господарювання) стикається із цикличними процесами природного оточення, в разі неперодолимости, цикличність природних процесів передається чи переходить в роботу громади. Це і будут *Generating Cycles* — основні чи породжуючі цикли, на основі котрих далі складаються похідні, породжені економічні цикли. Мур зазначає, що крім того можуть бути і напевно є і чисто економічні і соціальні причини циклів в роботі громади, але в даній роботі він цих причин не відшукує. Між іншим цього зауваження не наводять читачеві „противники“ концепцій Мура (підкреслюємо концепцій, а не доведень, яких досі ще ніхто не обезсилив). Тому треба виявити закономірність цикличности тих природних процесів, що безпосередньо чи посередньо впливають на хід роботи громади, цикличність відповідних часток роботи громади, показати увязаність цих двох цикличних закономірностей і знайти „початкові точки“, осередки чи „причини“ тої цикличности природних процесів, про яку в даному разі іде мова.

А саме розв'язання окремих головніших точок у Мура відбувається так:

Перш за все він виявляє сінусоїдну лінію (цикли) дощових опадів в USA (С. Ш. П. А.) на протязі часу 1881—1921 р.р. Ця лінія значиться ось таким рівнянням:

$$y = -1,99 + 0,86 \sin \left(\frac{2\pi}{8} x + 42^\circ 50' \right) \text{ поч. 1881 р.,}$$

тоб-то дощові опади (за рік) показують розмірні цикли на вісім літ довжиною з максимумами, що відповідно припадають на роки: 1882, 1890, 1898, 1906, 1914. Окремо для частки *USA*, а саме для долини Огіо такі само цикли і з тим самим синхронізмом Мур одержує для часу 1839—1910 р.р.

Далі Мур шукає сіносоїдної лінії (циклів) в американських врожаях (пшениці, кукурузи, вівса, картоплі, сіна і бавовни разом). Ця лінія показується у нього ось таким рівнянням:

$$y = 20,0 \sin \left(\frac{2\pi}{8} x + 109^\circ \right) \text{ поч. 1882 р.,}$$

тоб-то показує точнісінько такі само цикли, як і для дощу і з тим самим синхронізмом.

Після того Мур виявляє кореляцію поміж врожаями певних хлібів та ринковими цінами на них і одержує ось такі виміри коефіцієнта кореляції:

Картопля	$r = 0,90$
Кукуруза	$r = 0,78$
Сіно	$r = 0,68$
Овес	$r = 0,67$
Бавовна	$r = 0,45$
Пшениця	$r = 0,23$

Мур прийняв з поданого, як доведене, що поміж названими двома феноменами існує тверда поворотня увязаність. Але ж впадає в вічі недостатня міра коефіцієнта кореляції для бавовни і особливо для пшениці, тоб-то самих „товарних“ американського хліборобства. Про це Мур мовчить. А причину цього важно було б знати, особливо нашим читачам та іншим дослідникам.

На мій погляд це пояснюється як для бавовни, так і для пшениці одним фактором — рівними потоками цих товарів на ринок, незалежно від хвилястості їх врожаю: пшениця в *USA* тече, за силою „грубого“ капіталу, на ринок через елеваторну систему, де вона довгий час не втрачає „свіжості“ своїх природних властивостей, а бавовна взагалі може витримати час, аби були відповідні гроші, а в *USA* бавовна являє великий business і, значить, має за собою також „грубий“ капітал. Отже цей фактор — рівність потоків — нівелює до певної міри сіносоїдний характер врожаю і понижує вимір коефіцієнту кореляції. Перевіряється це припущення на пшениці, де немає елеваторної системи, і на бавовні там, де немає „грубого капіталу“ (Ягипет, Індія).

Знайшовши показану увязаність, Мур шукає далі циклів в цінах на хліборобські продукти. Ці цикли виходять також восьмилітні і з протилежним синхронізмом максимумів в порівнанні з урожайними циклами.

Після того Мур відшукує сіносоїдну лінію для роботи американських індустрій в царині здобичи вугілля та виплавки чавуну. І тут він знаходить восьмилітні цикли, максимуми котрих лише на кілька місяців появляються пізніш максимумів хліборобських циклів. Лінія вугілля та чавуну разом аналітично значиться так:

$$y = 11,0 \sin \left(\frac{2\pi}{8} x + 93^\circ \right) \text{ початок в 1882 р.}$$

Роботою хліборобської та гірничої ділянки (вугілля і чавун) постачається 95% т. зв. „індустріальної сировини“, тоб-то матеріялу для роботи індустрій. Тому Мур далі шукає, чи хліборобська та гірнична робота разом відбуваються певними циклами. І для даного разу він одержує сіносоїдну лінію, яка аналітично значиться так:

$$y = 30,3 \sin \left(\frac{2\pi}{8} x + 103^\circ \right) \text{ поч. 1882 р.,}$$

тоб-то одержує знову ті самі цикли.

В цьому місці Мур переходить на міжнародну ниву і перш за все шукає сіносоїдної лінії (циклів) в знаменитому рядкові Саурбека (Sauerbeck), що репрезентує загальні оптові відпускні ціни Англії на протязі часу 1818—1913 р.р., тоб-то близько за 100 літ. Зауважимо, що рядок цей дуже сильно ховає, затаює сіносоїдну лінію, і, оскільки мені відомо, Мур перший серед економістів з найбільшою силою використав і при тому в дуже майстерний спосіб теорему Фур'є одночасно для визначення т. зв. аналітичного рівня в статистичному рядкові (Саурбека) і сіносоїдної лінії. За браком місця, ми не можемо

переказати тут цілком цю частку аналізу Мура, на що вона безперечно заслуговує. А результат такий: цей неприступний рядок врешті здався на волю Мура і показав свою синусоїдну лінію в формі ось такого рівняння:

$$y = 3,5 \sin \left(\frac{2\pi}{8} x + 51^\circ \right) \text{ поч. 1818 р. (стор. 63)}$$

Далі він так само опрацьовує рядок Пойнтінга (Poynnting), що репрезентує ціни на пшеницю в Англії на протязі часу 1762 — 1914 р.р., тоб-то за 153 роки, та рядок врожаїв в Англії на протязі 1884 — 1914 р.р.

Для першого з цих рядків восьмилітні цикли показано ось таким рівнянням:

$$y = 100,2 + 4,4 \sin \left(\frac{2\pi}{8} x + 248^\circ \right) \text{ поч. 1762 р.}$$

і для другого, тоб-то для врожаю, ось таким:

$$y = 3,0 \sin \left(\frac{2\pi}{8} x + 142^\circ \right) \text{ поч. 1884 р.}$$

Отже і в Англії, як і в Америці, Мур констатує ті самі основні та похідні восьмилітні цикли і з тим самим синхронізмом. Для більшого підсилення Мур показує ті самі цикли ще на різних ділянках проявів та на різних точках території (між іншим надзвичайно вдалий приклад, а саме цикли в „кільцях“ вікових сосон, приклад, в якому Мур заставив говорити „природу“ за ті часи і ті місця, де не було відповідного людського літопису).

На тому Мур не кінчає своєї роботи — він іде далі і шукає причини, основи, на якій складається показаний вище синусоїдний рух — восьмилітні основні цикли. Розвідка Мура, що переходить всі новіші ствердження і гіпотези сучасної науки, приводить його до такої „сміливої“ теореми, яка збиває з пантелику багатьох і творить смішний табір „ворогів“ Мура. Ця теорема Мура в загальному закресленні ось яка:

Змінність певних форм енергії та певних проявів на Землі відбувається під певною „активністю“ Сонця. Синусоїдний характер тої активності Сонця запримічено давно у формі т. зв. „сонячних плям“. Новітнє теоретичне і практичне знання електричності та магнетизму пішло настільки вперед, що можна прийняти вже як зовсім тверду гіпотезу про те, що т. зв. „сонячна“ активність являє собою радіоактивність Сонця, що з Сонця ідуть безперервні потоки електронів (іон) в навколишній простір, що ці потоки електронів часами показують то більшу, то меншу силу. Ці сонячні електрони (іони) в земній атмосфері стають тими середками, навколо яких формуються дошові каплі. Цього факта перевірено лабораторним досвідом, і на нього, між іншим, покладаються дуже великі надії в справі упорядкування „погоди“ на Землі. Отже справа „погоди“ (а значить і справа ходу врожаїв і ходу громадської роботи) на Землі ув'язується із потоками електронів із Сонця. Погода на Землі показує синусоїдну лінію, показує визначену цикличність. Отже треба шукати цикличності і в потоках електронів з Сонця на Землю. Новітня астрономія доводить слідуєчі два факти, а саме: планета Венера (кажуть, що вона „прекрасна“, отже можете і цього епітета додати) містить в собі якісь незвичайно великі кількості електричності чи електро-магнетизму, далі (другий факт) та сама „прекрасна“ Венера через кожних 8 літ стає на одній лінії поміж Сонцем та Землею (протистояння), тоб-то стає на шляхові потоків електронів з Сонця на Землю. Бувши сама (тоб-то Венера) сильно електро-магнітна, і завше обернута одним лицем до Сонця, вона в цей момент (в часи протистояння) посилює потоки електронів з Сонця на Землю, тоб-то „спричиняється“ до можливих максимальних дошових опадів на Землі (та певно не тільки дошових опадів). Синхронізм періодичних протистоянь Сонця — Венери — Землі такий само, як і вище показаних восьмилітніх основних, породжуючих циклів.

Отже з поданого загальний вислід: причиною породжуючих чи основних згаданих вище циклів являються електронні потоки з Сонця на Землю, а причиною ритму цих циклів являється ритм протистоянь Сонця — Венери — Землі.

На тому кінчається робота, що це рецензуємо, професора політичної економії Колумбійського університету в USA Мур.

„Критиків“ Мура, яких мені досі припало зустрінути, турбує і часом бентежить одне — це те, що „Мур, як і люди тисячі літ тому, дивиться в небо“, ні слова при тому

не додають, що тисячі літ тому та не тільки тисячі літ тому, а сьогодні люди, що „дивляться в небо“, шукають і ніби знаходять там „боженьку“, а проф. Мур електроні. Ці злі натяки „критиків“ скоріш виявляють їх ідеалістичну ідеологію, ніж проф. Мура. З Муром можна змагатися не злими закидами та натяками на його ніби ідеалізм, а шляхом знесилення методології чи фактів, тоб-то відповідною творчою роботою, а не „легкою розмовою“. А методології і фактів Мура, оскільки мені звісно, ще ніхто не знесилив і робота Мура, про котру в даному разі іде річ, очевидно має велику будучину. Правда, ця будучина, як і сам Мур про ню глухо натякає, десь далеко за нашим часом — така була досі доля більшості „дуже сміливих гіпотез“ чи точніше — вдало справлених інтелектуальних робіт. Мені особисто дуже не хочеться, щоб згадана вдало виконана робота Мура змарнувалась у нас: мимо всього іншого ця робота може нам дуже прислужитися в справі планування нашого господарства та в справі боротьби з „посухою“ та нашими „варварськими“ врожаями. Тому широко раджу збагатити нею нашу книжкову продукцію.

Згадану роботу проф. Мура я переробив заново з початку і до кінця і виявив кілька методологічних недолугостей. Але вони такі, що не порушують основних ідей, концепцій з роботи Мура. Крім того, вони суто-спеціального характеру. Тому не згадую про них в даному разі.

У того ж проф. Мура є друга, також майстерно виконана робота в справі „законів“ заробітної плати (Laws of Wages). Про цю роботу поговоримо іншим разом.

Проф. С. Остапенко

Нарис економічної географії. З англійського переклав Д. Бориско. Вид. бібліотеки „Новий Світ“, Монреал, Канада, 1 — 127, 160, 1925 р.

„Нарис економічної географії“, що його переклав з англійського Д. Бориско, а видавництво бібліотеки „Новий Світ“ (Монреал, Канада) видало, — був написаний і виданий перший раз англійською мовою в Лондоні 1923 року заходами „Людської Ліги“ (Plebs League), як підручник для робітничих шкільних курсів.

Автор книги є Дж. Хоррабін. Протягом 1924 — 1926 років книжка видана була декілька разів у СРСР так українською, як і російською мовою.

Як уже було відзначено в багатьох рецензіях на цю книжку в союзній пресі, нарис економічної географії Дж. Хоррабіна є, передусім, марксістський і комуністичний підручник географії, що зв'язує свою географічну та історичну частину з політичними проблемами сьогодення, зокрема, з його головною проблемою захоплення влади міжнародним пролетаріатом, утворення світового соціалістичного господарства.

Тоді як звичайно в підручниках географії рідко подається історичний елемент, в книзі Дж. Хоррабіна перед картиною сучасної економічної та політичної географії світу дано короткий нарис світової історії.

Констатуючи ту економічну взаємозалежність, що існує між усіма частинами світу, автор розглядає ті п'ять великих економічних груп (Америка, Британська імперія, Далекий Схід, Франція, СРСР), що стали на місце старих суверенних національних держав і поділяють між собою увесь світ.

Висновок автора — імперіалізм перегороджує шлях до гармонійного розвитку світу, і, щоб розчистити шлях до єдиної світової пролетарської групи, робітники мусять зорганізуватися у світовому масштабі, незалежно від раси, кольору шкіри та національності.

Українське видання книжки в Монреалі (Канада) відзначається, як порівняти з радянськими українськими виданнями, кращою зовнішністю, близькістю до оригіналу (бо перекладено його безпосередньо з англійської, а не з російської мови), а також більш витриманою і точною науковою термінологією.

Видавництво „Новий Світ“ в Монреалі, що існує з 1913 року, випустило за цей час більш 25 назв різної літератури, маючи на меті освіднення робітничої класи через друковане слово, наближення до дня всесвітнього комуністичного ладу.

Нарис економічної географії Дж. Хоррабіна, виданий „Новим Світом“, як найкраще відповідає тій меті, що до неї прагне видавництво.

Одночасне ж видання у Канаді тої книжки, що в той же час багатьма виданнями розійшлася у СРСР, свідчить про те, що українське канадське робітництво своїм життям, своїми інтересами і прагненнями є робітництво радянське і що дійсно настане колись день всесвітнього комуністичного ладу.

К. Дубняк

„Охорона пам'яток культури на Україні“, Збірник І. 159 стор. Харків 1927 р. Ціка 2 крб. 25 коп.

Ось надзвичайно цікава й потрібна нині книжка. На жаль, у неї не зовсім вдала назва, яка може відштовхнути від неї вчених фахівців, — тим часом як і для них ця книжка дуже інтересна, бо містить в собі історично-археологічний нарис з історії української культури проф. О. С. Федоровського (стор. 15 — 108). Нарис цей, написаний відомим фахівцем, цілком досягає своєї мети — дати „елементарні відомості про зміну культур та народів на терені України“ та „про форми пам'яток“ культури (стор. 15). Але цей нарис дає значно більше, він — хоч і коротенько, але дуже вдало — дає відповіді на ті питання історично-археологічного характеру, що турбують вчених не тільки нашої України, і безумовно викличе до себе увагу археологів всього нашого Союзу. Ось з такого підходу до цієї роботи й хтілося б зробити невеличке зауваження. Ведучи розмову про скитів та сарматів (стор. 28 — 31), слід було б згадати про погляд яфетичної теорії в цьому питанні. На стор. 35 неточність, ніби хазарський „каганат розсипається“ в X стол. після походу Святослава, — він проіснував до 30 років XI в. На стор. 36, на жаль, нема спроби зв'язати антив з рештками культури. На стор. 36 — 37 є неточності що до розподілу території між слов'янськими племенами. На стор. 40 дуже відчувається вплив норманської теорії. На стор. 42 — „1034 р. слов'яни їх (печенігів) побили й розпудили“: по-перше, дата Лаврентівського літопису — „1036 р.“ вірніша, бо має підпертя з боку візантійських джерел; по-друге, тут побили Печенігів не стільки „Слов'яни“, скільки „Варяги“, по-третє, й після цього Печеніги існують на нашій території, як окрема національна одиниця, що нерідко згадується літописом аж до 1169 р. включно. Теж на 42 стор. — „турки осіли на Київщині“ — а на Полтавщині (пор. літопис під 1055 та 1080 р.р.)? Там же на 42 стор.: „Пізні кочовники залишили рештки дуже убогої одноманітної культури“, — навряд, чи можна з цим погодитися, та це й не зовсім відповідає й тому, що пише автор на стор. 79, 96 — 97. Коли автор торкається Деревлян, то в нього протиріччя між стор. 36 й 77 (вірніше на останній). Про Сіверян автор каже тільки за Самоквашовим (стор. 75 — 76). На стор. 89 дуже мало й блідо — про „змієві“ й інші вали. Жаль, що автор не дає нічого про свої власні археологічні досліді...

Але це все дрібні зауваження; в цілому книжка дуже інтересна й науково цінна. Побажаємо, щоб автор трохи збільшив свій нарис й видав його окремим виданням.

Володимир Пархоменко

Вісник Сільсько-господарської Науки. — Вид. С. - Г. Наук. Ком. Укр., 1927 р., ч. 1, ст. 1 — 112, 8°. Харків, 1927.

Після двохрічної перерви, С. - Г. Наук. Ком. Укр. відновив видання свого провідного органу — „Вісника С. - Г. Науки“.

Коли порівняти новий зошит журналу з зошитами попередніх років (1922—1924), відразу впадає в око той поступ, ті нові шляхи й напрямки, що ними характеризується сучасна с. - г. наукова праця на Україні.

В провідних статтях журналу попередніх років ми читали: „Провідною ідеєю, що її поклав С. - Г. Наук. Комітет за основу свого буття та діяльності, — було досягти організованости, плановости в с. - г. науковій праці на Україні, щоб тим реально врешті зв'язати нашу с. - г. науку з нашою ж с. - г. практикою, з нашою с. - г. дійсністю, бо тільки в цьому є запорука поступового розвитку українського сільського господарства, а поруч — і української с. - г. науки („Вісн. С. - Г. Науки“, 1924 р., ч. 1 — 2, ст. 5).

Всі зусилля тоді направлялися ще на розвиток самої с. - г. науки, на зв'язок тої науки з с. - г. практикою, не виходячи з меж с. - г. практики на ширші простори загальнодержавного будівництва.

Зовсім інші думки накреслює передовиця нового зошиту журналу за 1927 р.: „В епоху, що ми її оце переживаємо, реально накреслюється нова ера державного соціалістичного будівництва так в галузі великої промисловости, як і сільського господарства; поставлено на першу чергу розв'язати проблему як найскоршого планового розвитку й планової індустріалізації українського сільського господарства, зокрема — Дніпро-будівництва...

Отже перед нашою с. - г. наукою в цілому стоять надзвичайно великі й відповідальні завдання. Роля цієї науки, як одного з головніших чинників розвитку і планової індустріалізації сільського господарства, — в розробці згаданих завдань є одна з першорядних. Тому і держава, і радянське суспільство мусять звернути на неї як найпильнішу увагу і сприяти буйному розцвітові її на Україні...

Великі й трудні завдання стоять і перед с. - г. наукою України і перед її ідейним провідним органом — „Вісником С. - Г. Науки“.

На сторінках „Вісн. С.-Г. Науки“ ставитимуться й освітлюватимуться загальні с.-г. проблеми, всебічно освітлюватиметься наукову роботу діячів с.-г. науки та с.-г. наукових установ України. А широким с.-г. колам „Вісник“ дасть можливість стежити за розвитком с.-г. науки.

Що-до питань сучасності, на які журнал звертатиме особливу свою увагу, то крім вищезгаданих, вони є такі: насамперед, питання планової індустріялізації українського сільського господарства, в зв'язку з вимогами ринку: природне та с.-г. економічне районування України; організація сільського господарства і техніка його в посушливих районах; проблеми ринку с.-г. продуктів — зокрема експорту; проблеми Дніпробудівництва; організація с.-г. науки; використання її наслідків, її ефективність та інші“ (ст. 1 — 4).

Довго збиралася наша с.-г. наука. Були такі умови, що „тільки в творчій думці, а не в дійсності, повставали логичні, прекрасні часом, плани й програми праці, що фіксувалися тільки в купах переписаного тоді паперу, а не в житті („Вісник С.-Г. Науки“, 1924 р., ч. 1 — 2, ст. 5).

Нарешті, вона вирушила з свого хутора і вирушила не волами, а могутнім трактором, електробудівництвом, виїхавши на широкий шлях соціалістичного піднесення нашого народного господарства.

Шляхи, що ними розвивається наше народне господарство і зокрема, сільське господарство, намічено XIV з'їздом партії, зводяться вони до перетворення нашої країни з аграрно-промислової в промислово-аграрну.

„Надати конкретного змісту цій формулі, накреслити загальну лінію дальшого розвитку нашого сільського господарства в річницю індустріялізації країни, передбачити низку найважливіших конкретних заходів, що найміцніше зв'язують сільське господарство з великою промисловістю в розрізі індустріялізації країни, — ось суть сільсько-господарських перспектив, що їх висовує наша дійсність перед X Всеукраїнським з'їздом Рад (О. Шліхтер. „Сільське господарство та індустріялізація країни“. — „Вісти“, 1927 р., 10-го квітня, ч. 81)“.

Сільсько-господарська наука першим числом свого оновленого провідного органа „Вісника С.-Г. Науки“, що редагує його А. Головка, стала на цей новий шлях.

А шлях цей важкий і відповідальний, бо сільсько-господарська наука в своїй роботі мусить мати не тільки єдиний план, не тільки єдність провідних думок, а й координований ритм (передовиця, ст. 4).

З окремих статтів журналу відзначимо такі:

О. Соколовський. Сільсько-господарська наука і життя (уваги до проблеми організації с.-г. науки на Україні).

О. Філіповський. До питання про аналіз явищ с.-г. економіки.

С. Городецький. Про науково-дослідчий інститут цукрової промисловості на Україні.

Махов, Г. Досягнення з ґрунтознавства на Україні за останні 5 років.

Данилов, Л. Досягнення світової науки в справі передбачення погоди.

Усі помічені статті порушують актуальні питання сучасності і, крім свого великого значіння, як - раз і виводять с.-г. науку України на ті нові шляхи соціалістичного піднесення нашого народного господарства, що про них говорилося вище.

Широко і всебічно поставлено в журналі с.-г. наукову хроніку, освітлено с.-г. наукову діяльність та с.-г. наукові з'їзди і наради так на Україні, як і за її межами.

Широко і справді науково поставлений відділ бібліографії, що дає рецензії на новішу і найпотрібнішу с.-г. літературу, так українську, як російську і закордонну, та списки головнішої с.-г. нової літератури за міжнародною десятилітньою бібліографічною системою, — ще більше підносить вартість оновленого провідного органу с.-г. науки на Україні, що мусить стати за ідейного проводиря не тільки науковому с.-г. робітникові, не тільки с.-г. школі, агроному, а й масовому селянину-дослідникові.

Кажемо, селянину-дослідникові, бо журнал вперше на Україні заводить до свого програму і емпіризм селянського господарства, його досягнення та вимоги до с.-г. науки.

І коли „Вісник С.-Г. Науки“ попередніх років читали тільки діячі сільського господарства, то в оновленому вигляді він потрібний і економістові, і державному діячеві і робітникові — передовикові, бо не можна ж мислити індустріялізацію народного господарства без індустріялізації сільського господарства, або навпаки.

„Вісник С.-Г. Науки“ в оновленому вигляді дає той новий тип с.-г. наукового журналу, що цілком відповідає соціалістичному будівництву нашої країни.

К. Дубняк

Walter Lehmann. Prof. Dr. med. et philol. Zentral-Amerika. I Teil. Die Sprachen Zentral-Amerikas. In 2 Bänden. 1920. В обох томах 1090 стор.

Ці два величезних томи *in folio* цікаві з багатьох причин. Перш за все цікаво те, що за останніх часів найкапітальніші праці з історії давньої Америки, крім американців, перевели якраз німці. Це стоїть, між іншим, в зв'язку і з деякими політичними обставинами. Згадаймо, що коли за час великої імперіалістичної війни більшість держав Америки або оголосили війну Німеччині, або перепинили з нею зносини, Мехіка дотримувалась суворого неутралітету. Більше того, Мехіка у своїй боротьбі з Сполученими Державами до війни силкувалась опертись на Німеччину, а в 1917 р. Німеччина в таємній ноті пропонувала Мехіці союз на випадок війни з Сполуч. Державами при чому в раз перемоги Мехіка мала одержати назад Нову Мехіку, Техас та Арізону. Ця таємна пропозиція була відкрита американцями. Поруч з цими політичними інтересами, розвивалось також економічне та наукове зацікавлення Німеччини Мехікою.

Цікаво також, що після військового розгрому та революції, в Німеччині і далі видають по таких спеціальних питаннях не автореферати якісь, а отакі величезні томи в 1090 стор. з великою мапою в кілька фарб, ціною в 60 марок.

Історію цієї праці розповідає в передмові заслужений учений американіст, учитель В. Лемана, Едуард Зелер. Ще в 1907 році В. Леман, тепер так само заслужений учений, керівник Дослідного Інституту Етнологічного (Народознавчого) Музею в Берліні, вперше подався в свою велику мандрівку. Йому тоді було 29 років, він мав добру медичну підготовку, що дуже важливо для мандрівок між тропіками, але ще більшу підготовку філологічну та історичну. Крім літератури по класичній ацтекській мові, що на його думку „загальновідома“, він вивчав по різних книгозбірнях та архівах все, що торкається другорядних мов Центральної Америки, її історії то що. Так підготований, він перевів свою мандрівку через Ямайку, республіки Панама, Коста-Ріка, Нікарагуа, Гондурас, Сан-Сальвадор, Гватемала до Мехіки і далі до Сполучених Держав. Звичайно, це не була так собі „мандрівка“. Подовгу жив дослідувач в тропічних лісах Центральної Америки, практично вивчав та записував мови, провадив археологічні розкопки, по містах рився в книгозбірнях, вивчав музеї. Наслідком є, крім інших праць, — по історії мекіканського мистецтва, археології Коста-Ріки тощо, — оцей корпус, що його два томи першої частини тепер маємо.

В цій праці перш за все зібрано великий матеріал по опису багатьох мов різних народів Центральної Америки, що з них деякі вивчені та зафіксовані Леманом вже на передодні їхнього зникнення, переведена класифікація цих мов, усталення їхнього зв'язку з мовами південного та північного континенту Америки, і врешті, на підставі взаємовідносин цих мов поміж себе розроблено проблему розселення цих народів. Оці останні висліди разом з історично-археологічними студіями дають найцінніші здобутки цієї праці.

Справа йде про давнішу історію народів теперішньої Мехіки. Ацтекська держава була досить молодого, головне її місто Мехіко-Теночтітлан засноване доперва 1325 р. а розвиток її могутності починається аж з 1428 року, з часів управління Іцхуатля (1428 — 1440). Славновісний величезний головний храм Теночтітлана освячено 1487 року, ц. т. за якихось п'ять років до європейського відкриття Америки (1492). До того традиційні права „імперського“ міста й центра високої культури мало Тецкуко. Поруч з цим на цій же центральній частині високорівні був ряд інших старіших міст та держав. (Не кажемо про народи й держави дальших частин теп. Мекіканської республіки). Однак історична традиція Америки розповідає про давній народ Толтеків, що колись займали ці місця й досягли високого культурного рівня, потім занепади, знов відродились, аж врешті були остаточно завойовані племенами нагіа. Новітні наукові досліджувачі ставились до цієї традиції досить недовіркою, при чому або вважали її просто за легенду, або гадали, що толтеки були висококультурні майя. Леман показав, що мови т. зв. соноро-шошонської мовної групи поділяються на два типи, — новіший, де є звук „tl“, як напр. в ацтекській мові, та старіший тип, де цьому „tl“ відповідає просте „t“. Народи старіші, що не мали „tl“, в давні часи розселились дуже далеко, й групи, що розмовляють такою мовою, збереглись ще досі далеко на півдні — в теперішньому Сан-Сальвадорі — народ Піпіль, та в Нікарагуа — т. звані нікарао, куди вони дістались, розселившись вздовж Тихого океану з високорівні пізнішої Мехіки. Оці народи й були творцями давньої т. зв. толтекської культури в пізнішій Мехіці, так що толтеки були споріднені з Науга, але розмовляли архаїчнішою мовою. Культура їхня відкрита археологічно, її центрами були священне місто Теотігуакан, де і тепер є руїни славновісних пірамід-храмів та Толлан (звідки й назва толтеків). Леман усталоє також і точніші дати розквіту цієї культури, а саме: 429 р. до Р. Х. початок „протолтекської“ епохи; 600 р. після Р. Х. — загин старотолтекської держави; 726 р. — початок „толтекського відродження“. 1064 р. — загин новотолтекської держави. Центрами пізнішої толтекської культури

були міста Колгуа, Кан та Чолула. Останнє місто було центром поширення культурно цілком „толтекізованого“ народу Олмеків, що під кінець „нового царства“ толтеків грав велику роль. Але ми не будемо заглиблюватись у подробиці. Важливо зазначити, що толтеки, прийшовши мабуть з півночі, вже знайшли в цій країні ще давнішу культуру народу Отомі, а на півдні зіткнулись з дуже давньою культурою Майя. Недостатня увага Лемана до цієї останньої є, безсумнівно, хобою його праці. Леман вказує широкі впливи толтекської культури на культури всіх сусідніх народів, — сатопеків (їхнє священне місто Мітла — ранньотолтекська фундація), міхтеків, чіапанеків, не кажучи вже про своїх завоювників та наступників — нагуа (чічмеків, ацтеків). Не малий вплив вони мали й на Майя. Славнозвісна гегемонія міста Майяпанна в Юкатані („Ліга Майяпанна“) була зобов'язана колоністам толтекам та нагуа, що були закликані як наймане військо керівниками союзу Кокомесами, аж поки загальне повстання майя зруйнувало їх владу та саме місто Майотан (1436 р.). Але толтеки залишили тут глибокі культурні сліди, відкриті ще Зелером (його досліді руїн „американської Мекки“ храмів міста Чічен-Ітца в Юкатані).

Історія давньої Америки цікава для нас, м. і., тим, що тут перед нами історія ніби іншої планети. Скільки не силкувались усталити різні взаємини та впливи цих культур з Єгиптом, Хіною, європейським мегалітом, нічого реального й певного досі усталити не пощастило¹⁾. Таким чином подібності в ході історії, звичаях, уявленнях повинні були повставати в наслідок однакових законів соціального розвитку.

А. Ковалівський

А. Музичка. Шляхи поетичної творчості Івана Франка. Державне Видавництво України. 1927, ст. 200, ціна 2 карб.

Нема чого казати про важливість монографічного студіювання творчості того або іншого письменника. Найкраще забезпечена з цього боку коли б не Німеччина, як про це можна гадати на підставі статті Жирмунського „Новейшие течения историко-литературной мысли в Германии“ („Поэтика“, II, 1927). Як видно з цієї статті, німецька наука про літературу посідає не тільки всебічне вистудіювання таких титанів, як Гете, Шиллер, а навіть окремим прийомом у того або іншого письменника присвячені цілі монографії: приміром, так звану *Rahmenerzählung* („обрамленный рассказ“) у Готфріда Келлера досліджують — спочатку Брахер, потім Вальдгаузен; перша книжка виходить другим виданням 1924 року.

Поруч із цим високо стоїть монографічне студіювання закордонних письменників — Діккенсові присвячує Дібеліус велику працю, по над 500 сторінок, з докладним і все ж таки не вичерпним освітленням деяких пунктів.

Нема чого казати також, що на Україні працю в зазначеному напрямку монографічного студіювання письменників лише розпочато. Не варт навіть перераховувати приклади, — вони у всіх на пам'яті. Покладено початок — правда, ґрунтовний — Шевченкознавства. На черзі — концентрування роботи дослідників навколо другої імпазантної пошти українського письменства — Івана Франка, другими словами — закладення ґрунту Франкознавства.

Значним внеском у цю останню скарбницю є праця А. Музички „Шляхи поетичної творчості Івана Франка“.

Автор поставив собі за мету — „дати першу спробу тіснішого зв'язку Франкової творчості не цілої, а тільки поетичної, з життям, не маючи на думці відповісти бодай приблизно на всі поставлені питання“ (ст. 7); на ст. 9 він ще виразніше підкреслює своє завдання — „підійти до поетичної творчості Франкової так, як я вище зазначив, зв'язати її тісно з світоглядом автора, з подіями галицькими, з окремими фактами й т. і., нераз подавати навіть коротенький зміст деякого твору“. Віділя й головна частина книжки — „зв'язок творчості з життям і літературою та наукою“.

¹⁾ Яко курйоз цікаво зазначити, що перші дослідувачі Америки висловлювали думку, що тубільці є нащадки десяти колін Ізраїлевих, що, як відомо, не знати куди ділись. Католицькі ж місіонери, бачучи в Мехіці суворе релігійно-аскетичне виховання, монастирі, релігійні ордени та деякі подібні до християнських символи, гадали, що мекіканці були в давні часи католиками. В 1924 р. вийшла нова книга: Kaufmann, Carl Maria, „Amerika und das Urchristentum. Weltverkehrswege des Christentums nach den Reichen der Maya und Inka in vorkolumbischer Zeit“. München, де автор хоче довести, ніби в 5—6-му віці християнство поширилось до Америки. М. і. бог Кетцалкоатль, що приїхав з моря, має бути не то апостолом Фомаю не то Варфоломеєм. (Див. спростування цих фантазій в „Ethnologischer Anzeiger“ 1926, № 1, рец. W. Krickeberg'a, стор. 16—17).

Згідно з поставленим завданням автор намічає шість головних етапів на шляхах поетичної творчості Івана Франка: перший — від політичної несвідомості до початків соціалістичного світогляду та від естетизму до літератури, як соціального чинника; другий — від пізнання суспільного ладу до бажання його зміни, найбільше революційна проза й лірика, третій — від революції до праці та єднання як засобу зміни суспільного ладу; четвертий — боротьба проти поширювання класової ненависті та дальша проповідь любови; п'ятий — відрив від громадської праці, політичні шукання й відбиток у творчості; шостий — нація як підстава для громадської праці та в поступі духової культури.

Що до відношення поміж вищезазначеними компонентами — життям, літературою та наукою, — то іноді це Гетевська антитеза — *Wahrheit und Dichtung*, контраст поміж *l'homme* та *Poëuvrę*; частіше ж — паралелізм, що його закон можна було б висловити такою лермонтовською перифразою

— и от всего отделаться стихами...

В зв'язку ж із цим варт згадати такі слова самого Франка, що їх наводить автор на 193 ст. своєї книги:

„Принагідні оповідання знайомих, фігури, здибані в вагоні залізниці, власні спомини та спостереження, — все те перетворювалося звільна протягом літ у більші або менші оповідання та ескізи. Я силкувався кожний такий образок виносити в душі доти, поки не вжियोся у властиву йому атмосферу, не віднайду йому тон і спосіб викладу. Ця праця йшла в мене дуже помалу, деякі образи мучили мене в душі по кілька літ...“

Матеріал до кожного з періодів Франкової творчості (що між іншим має велику вартість для психології творчості взагалі) автор подає в одній вдалій схемі: спочатку йдуть факти з життя, коли треба, — з наукової творчості; зрештою, після дослідів „базис“, досліджується відбиток попередніх елементів в „надбудові“ — творчості.

Автор сумлінно використав величезний і багатющий матеріал (як це справедливо зазначено в передмові видавництва), починаючи з студій, спеціально присвячених Франковій творчості (Єфремова, Зерова та ін.) і кінчаючи загальними працями з теорії літератури, зокрема з теорії форми (Жирмунський). Віділяти потрібна і велика кількість цитат. Отже неправдива була б думка, що в монографії подається лише сировий матеріал: цей останній перетравлено й подано в чіткій авторській концепції. Тому дозволю собі не погодитися з такими його словами: „навіть, коли вона (праця — Гр. М.) має бути тільки матеріалом до дальших висновків, то й тут уже не безвартісний мій труд“ (ст. 9).

Правда, іноді здається, що не завжди дотримано рівновагу поміж „базисом“ та „надбудовою“ — в умовному значінні цих слів, ужитих тільки-но. Цим я не хочу підкреслити, що освітлення „базиса“ треба зменшити: навпаки, часто докладніше хочеться знати про „надбудову“ — літературно-художню творчість Івана Франка, бо праця має ж дослідити шляхи його поетичної творчості.

Отже не хотілося б класти на карб авторові цю хибу, бо праця його — коли б не перша спроба в зазначеному напрямкові на полі монографічного вивчення українського красного письменства.

Так само вважаємо просто за *lapsus linguae* таке місце на ст. 24:

„Навіть композиційно (підкреслення моє — Гр. М.) вплинули згадані речі, що про них чув белетрист у дитинстві, бо в повісті „Навернений грішник“ маємо перше ті причини Михайлового нещастя, що він, беручися за добування кип'ячки, не вживав цямрин і млинки (див. статтю „Дещо про Борислав“), а потім уже шахрайство експлуататора привело його до повної руїни та смерті“.

В цій цитаті — довгий необхідний, щоб читач міг зрозуміти, в чому справа — я б підкреслив, замість композиційного, тематичне, або — в вужчому розумінні — сюжетне споріднення поміж спогадами дитинства та названим твором, розуміючи під композицією той термін спеціальної конструкції, що її використано письменником при побудуванні „другої реальності“ епічно-прозового художнього твору.

Після головної частини праці, в кінці книжки 10 сторінок займає „декілька уваг що до форми“, де автор, посилаючися почасти на інших дослідників, правдиво доводить, як Франко „ставив завжди незвичайно високо поетичну техніку й пильно стежив за нею“ (ст. 191).

Це нагадує аналогічну ситуацію з Некрасовим, що про неї Ейхенбаум у свій час писав:

„До сих пор принято думать, что у Некрасова — „слабая форма“, что в его поэзии — „дело не в форме“ и что поэтому так называемым „эстетам“ с ним делать нечего. Эти мнения свидетельствуют только о дурном эстетизме тех, кто их высказывает — о примитивности их вкуса и об ограниченности их представлений об искусстве“.

(Б. Эйхенбаум. Сквозь литературу Academia, 1924, ст. 233).

Отже аналіз форми подано дуже стисло й коротко — повної аналізи, певно, сам автор не мав на увазі.

Коротко схарактеризовано ритмику; в останніх пунктах зовнішньої форми (інструментовка то що) подані тільки дрібні уваги. Що до ліричної композиції, то автор, за Жирмунським, говорить тільки про лексичні повтори, тоб-то про зовнішню, а не внутрішню — тематичну композицію. Правда, останнє питання методологічно мало з'ясоване: пригадує роботи Боброва, Шенгелі, Вяч. Иванова; останнім часом з'явилася безмірно цікава робота Шимкевича — „Роль уподоблення в строении лирической темы“ („Поэтика“, 1927. II), що дає й певні методологічні вказівки в тій галузі, де у Франка маємо цікавий матеріал. Зрештою, автор жодного слова не говорить про форму Франкової прози. Правда в цьому відношенні Франко не відзначався надмірною виборністю, але дослід показав би, що він — хоч би, скажемо, в композиції то що — стояв на рівні досягнень кращих сучасних йому представників художньої прози.

Взагалі, треба сказати, що форма Франкової творчості — то тема на окрему монографію.

Ми не знаємо, чи має намір автор розібраної праці зосередитись на Франковій творчості, чи візьме за об'єкт своєї уваги та студіювання іншу постать українського письменства.

Кажемо це тому, що його ж перу належить вже видана монографія про Лесю Українку.

Так чи інакше, поле для дослідів широке: роботи, можна сміливо сказати, непочатий край.

Правда, зважаючи на умови видавничої справи, навряд чи можна видати тепер велику монографію, подібну хоч би до згаданої вище праці Дібеліуса — монографію, що з'являлася б, так би мовити, сумою кількох монографій і вповні досліджувала ту чи іншу постать. Тому дослідник конче примушений дробити таку велику роботу на кілька менших.

Отже, не зважаючи на ці — хотілося б вірити — тимчасові перешкоди, побажаємо авторові розібраної книжки дальшого успіху в його ґрунтовно-вдумливій і загальнокорисній праці.

Гр. Майфет

Мариєта Шагинян и Леопольд Авербах. Писатель болен. Госиздат, 1927 року, стор. 71, ціна 25 коп.

Статті двох авторів, один з яких (Авербах) тільки полемізує, видані в одній книжці. Стаття Шагинян є вступна до її книжки „Новый быт и искусство“, виданої „Заккнигой“. але вона має значіння не тільки для читачів Закавказзя.

Питання поставлені Шагинян — це болючі питання нашої літературної сучасності. І книжка ця мусить притягти до себе увагу читача. Сполучення в одній книжці статті Авербаха й Шагинян інтересне, бо одна є антитеза другій, що дає можливість читачеві охопити питання в цілому.

М. Шагинян констатує факт, що російський письменник слабкий, і, виходячи із загально-прийнятого принципу „витрачати на лікарів як найменше“ — застерігає його від спокуси дешевого лікування, яке тільки заглиблює хворобу, але не лікує її. Таке дешеве лікування для російського письменника, що дійсно захворів, є воля друку. Шагинян не вірить в дешеве лікування, і взагалі ніяке лікування „поки хвороба не знайдена, не названа й не вивчена“. „Я лежу — каже Ш. гинян — кільцем, як скорпіон, ніс до носа з своїм власним кінем, відчуваючи завершення того ідейного циклу, який мене живив і якому я служив. Я був останнім сином великої культурної смуги, що дійшла до своєї кульмінації і могла дозволити собі як предмет розкоши — рафіновану інтелігенцію.

Ця інтелігенція була теж в опозиції проти буржуазії й ненавиділа міщанство. „Револуція — каже Шагинян, змела багатьох наших ворогів, але змела разом з ними і нас“. Вона зворухнула нові пласти. Новий читач вимагає перш за все сили і тонкості не доходить до нього, „як ляпанець по воді.“ „Проблеми кінця історичного циклу, упадництва, не можуть і не повинні нічого говорити тим, хто починає нову історичну еру. „Останні“ зустрілися з першими, останніх жменя, перших мільйони, — от в чім головна причина нашої хвороби. Багато нас, не зрозумівши, що вони втратили читача, уявили собі, що втратили волю.

Остання ознака каже вже навіть не про хворобу, а про смерть: письменник, що не має читача — не письменник — він умер і похований. Чому ж втервав читача колишній письменник? Це Шагинян пояснює так. По-перше, революція зрушила речі, потім перемішала їх, появила багато нових. Одмінилися речі, одмінилось і взаємовідношення їх. Тим

часом художник залишився той самий. До нового матеріалу підходить зі старими засобами і „колупає землю картонною лопатою“. Нові письменники беруться до нового матеріалу, але лепечуть по-дитячому. Інтересну особливість зауважила Шагинян, що саме письменники старої школи, які становили перед революцією консервативний елемент у мистецтві — історики побуту, натуралісти опинилися ближче до революції, ніж ті, хто йшов попереду і ставив проблеми. Тепер виявилось, що вони безсилі перед новим матеріалом.

Другий симптом письменницької хвороби — це те, що революція застала нас „середнього віку“, коли вже запізно йти у піонери і зарано сідати біля комінку.“

Тут річ зовсім не в цензурі: „не було жінного діючого слова, каже Шагинян, щоб його не почули, хоча б його посадили на ланцюг.“ А річ у тім, що, як констатує Шагинян, цього діючого слова немає ні в нас, а ні в еміграції, де можна говорити до схочу і без всякої цензури. Це тому так, каже Шагинян, що ми не маємо „проекції майбутнього“. Тут Шагинян гостро протиставить передреволюційних письменників новим революційним шарам. „Ці нові люди, каже про них Шагинян, зробили соціальний переворот і правують нашим господарством з величезним напруженням, працюючи над перетворенням економічних відносин по всім світі. Життя перевірило їхню роботу й створило її; вони переможли. Як би ми не ставилися до них, ми не можемо на них не зважати“. Далі Шагинян винує старих письменників за те, що вони не зробили ані кроку в сучасність. Не вивчили марксизму, на яким будується ця сучасність. (Обвинувачення в Шагинян ґришать своєю загальністю.)

Третя хвороба письменника за Шагинян — це відсутність досвіду в сучаснім житті, небажання вербувати дані для нього. В наслідок того Шагинян констатує: „Ми не можемо переробитися, бо в нас немає опертя для тих нових економічних відносин, які дійсно створені, прищипилися й розвиваються, прирікають нам нові форми свідомості і дають нову психичну атмосферу“. Але тут вже Шагинян робить крок у інший бік, бік нового. Вона каже, що нове життя не розкрило свого коріння, не показало його „нам“, через те й неможливо доторкнутися до нього. І поки коріння не видно, письменник слабує від різних збочень і літературних підробок. — Що теза неправильна — це виразно видно навіть з погляду простої логіки. Оголення коріння сушить дерево і добре, що коріння поки що заглиблене й закріплене, а не оголене, обережно сховане в землю, зберігається в масах.

Шагинян скаржиться на те, що старий письменник відірваний від своєї „класової інерції“. Тут ми бачимо двоїстість у підході автора до питання: з одного боку її бере жаль, що саме так сталося, з другого боку вона не може не визнати — що відрив вже відбувся і що треба йти вперед. Ніби пояснюючи цю двоїстість, вона каже: „Звільнитися від матеріальної залежності від класу неможна“. Правда, говорить вона так з приводу іншого, але це є пояснення всієї полеміки Шагинян.

Вона протестує, вона обстоює „люзію свободи“, вона вимагає, щоб не було задано, але дано, — це скидається на вимоги самостійності від учених старшої класи і тут більше дитячого лепетіння, ніж у нових письменників, з чийх уст, за словами Шагинян, треба було б повиймати свистуни. Шагинян каже, що старих письменників зробили прекрасними Йосипами, які відмовляються прийняти нове тільки через те, що їх силують його прийняти; вона вимагає, щоб дали мистецтву „сми“, бо тільки уві снах воно бачить майбутнє. Тим часом, ми мистецтво підтримуємо в стані „постійного безсоння“. Щоб мистецтво служило майбутньому, треба залишити його на його шляхах, дати йому можливість бачити пророчі сні і не стояти коло нього як день так ніч з свічкою в руках.“

М. Шагинян забуває свою вимогу до письменника — вивчати марксизм: марксизм не визнає „пророчих“ снів, він вимагає твердого вивчення і твердого поставлення питань у мистецтві.

Загалом, читаючи статтю Шагинян, не можна не згадати слова Троцького про письменницю. Троцький каже, що Шагинян нагадує людину, яка, захопивши ручний багаж, пересідає з одного вагона в другий і при цьому щось незадоволено бубонить. Справді, не вважаючи на всю ширість статті Шагинян, на бажання розібратися в проклятих питаннях, розв'язання їх мало що посувається наперед, показуючи цим на органічну нездібність найчутливішого письменника, що прийняв старе, прийняти, не відкидаючи його, нове.

Питання, що мучать Шагинян, не виникають у письменників, що раз назавжди зреклися старого. Але це можливо тільки тоді, коли вони не були органічно зв'язані з старим оточенням. Коли вони ввійшли в нього, вже несучи с собою початки нового. Такі Серафимович, М. Горький (але й деякі з них відстали потім від руху). Річ тут не в старому й новому, а в тій або іншій психології в зв'язку з тим, або іншим класом: чи з пролетаріатом, що підіймається, чи з буржуазією, що вмирає.

Стаття Авербаха дає відповідь Шагинян з погляду „напостовства“, але вона являє собою більше виписів, аніж доведених заперечень. — „Паротяг“, каже Авербах, можна повернути на платформу і він піде по старих рейках, але, вступаючи на платформу сучасності, Шагинян обертається лицом до нових рейок іншої колії. Старий паротяг зійшов би тут з рейок і розбився б, для нової колії треба робити і нові колеса в паротязі і може навіть змінити конструкцію. Наш час на своїх дорогах має різні колії — одні рейки ведуть в безвихідь, по інших рейках не може йти паротяг старої конструкції“.

Посилаючись на те, що стаття Шагинян була вперше надрукована в „России“ органі зміновіхівської думки, Авербах каже, що це надає статті Шагинян відтінку політичної двозначності. „Зміновіхівство теж проходить у життя і хоче брати участь в сучасності. Але його прийняття не має нічого спільного з нашою метою. Воно просто вороже до неї“.

Загалом, ані Шагинян не з'ясувала болючих питань сучасності, ані Авербах не відповів на них. Але книжка цікава, бо порушує багато питань, які цікавлять сучасного читача й письменника, які болять його.

Т. Ганжулевич

„Русская речь (Сборник статей под редакцией Л. В. Щербь Госуд. Институт истории искусств). Новая серия 1. „Academia“, Ленинград, 1927, стор. 120.

Назва друкованого органу лінгвістів, що після довгої перерви почав знов виходити, так же мало відповідає його дійсному змістові, як і в єдиному випуску першої серії („Русская речь“ І. Л. 1923), що велика частина його була зайнята чисто теоретичними статтями Б. А. Ларина („О разновидности художественной речи“) і Л. П. Якубинського („О диалогической речи), але ці статті не мали жадного стосунку до руської мови. І на цей раз більшу, — що далеко важніше — й найбільш цікаву частину збірника складають теоретичні праці С. І. Бернштейна („Стих и декламация“, стор. 7—41) та Б. А. Ларина („О лирике, как разновидности художественной речи“, стор. 42—73), що хоча й беруть за приклади переважно зразки з руської поетичної мови, але принципово ці твердження можна прикласти до кожної мови, та й стосуються вони до сфери теоретичної поетики; в порівнянні до них вузько-лінгвістичні статті С. П. Обнорського та В. В. Виноградова (об'єднані редакцією збірника під спільний заголовок: „Как складывался русский литературный язык“) безумовно відходять на задній план. Звичайно, не можна не вітати збільшену зацікавленість лінгвістських мовознавців до питань теоретичної стилістики й до проблеми поетичної мови взагалі. Цій цікавості ми зобов'язані тим, що в друку з'явилися праці, які виходять за межі не тільки руського, але й слов'янського мовознавства, даючи цінні вказівки всякому літературознавцю. Однак, редакції „Русской речи“ слід було нарешті звернути увагу на невідповідність між вузько-національною назвою збірника та його далеко ширшим змістом, оскільки така назва збірника утруднює вступ до нього для ширших кол. Кому б, приміром, прийшло в голову глядіти у збірнику, що має назву „Русская Речь“, нове означення ліричної поезії, як особливого літературного жанру? А як - не - як стаття Б. А. Ларина є спробою показати об'єктивні особливості лірики, як такої, цілком незалежно від уживання в ній національної мови (поряд із сучасною руською лірикою, автор подає, як ілюстративний матеріал, лірику перську та тибетську). Автор рішуче відкидає дуже розповсюджену думку (Р. Мемана, Овсяніко - Куліковського й інш.), що, згідно з ними, специфічною ознакою лірики, є її „суб'єктивність“, цеб-то суб'єктивність авторського задуму й читальницького сприйняття твору, оскільки ця суб'єктивність неодмінно сполучена з яким-небудь самохітним, а, значить, помилковим розумінням твору. „Цілком виключні індивідуальні переживання не знаходять собі виразу засобами мови, бо ними можна виразити лише те, що в межах колективного досвіду. Поезії неможна приписувати засобів безпосередньої сугестії... Читальницькі переживання можуть бути цілком своєрідні й виключні, та це не стосується до естетичного значіння лірики (чи кожного твору мистецтва взагалі). Довільне розуміння поезії існує лише так, як можливість нерозуміння її“ (стор. 43—44). „Розуміння поезії цілком узалежне від: 1) поетичної традицією, 2) очікуванням новизни (порушення традиції), 3) словотворним контекстом, 4) композиційними мовними ходами“ (цеб-то погодженістю звукового та смислового боку змісту. В. Д. (стор. 73). Основну загальну і постійну ознаку лірики у світовій поезії автор знаходить у її „смысловой усложнености“. Цього, звичайно не досить, щоб визначити лірику (ритмічний бік поезії не береться на увагу). Та, якщо праця підготовча по даному питанні, стаття Б. А. Ларина дає чимало цінного. Не шкодить одмітити також особливу увагу, що виявляє автор і до сучасної української лірики, де він констатує (як також і в руській ліриці) „втворення нового ліричного жанру, що, може, стане колись аналогічним до старо-грецької хорової лірики та приведе

до нового дитирамбу" (стор. 42). Першим зразком цього нового „дитирамбу“ (розрахованого не на індивідуальне, а на колективне виконання) автор бачить у поемах: „Товариш Сонце“ (ревфутпоема) М. Семенка та „Живем Комуніою“ І. Тичини. В руській ліриці прикладами можуть бути „Дванадцять“ Блока та „150.000.000“ Маяковського.

Ще більшої уваги заслуговує стаття С. І. Бернштейна „Стих и декламация“, так з боку практичної важливості розгляненого питання, як і з боку своєрідності трактовки вирішень. Всупереч цілій низці високо-авторитетних мовознавців (Сіверс, Заран, Щерба) і теоретиків декламації (Берінгер, Сабанєєв, Всеволодський - Генгрос), автор вважає — і переконуюче доказує на підставі старанних експериментальних дослідів, — що в поетичній (віршованій) мові чисто звуковий бік ні в якому разі не є пануючий; навіть більше, спосіб виконання (декламація) вірша ніколи не визначається самим текстом і в більшості випадків не входить у поетичний задум автора. Поет має спільність лише з тими елементами мови, що зв'язані з відповідною системою значінь; а такі позаграматичні звукові елементи, як інтонація, павзи, так звані, логічні наголоси і т. інш. повинні бути цілком залишені для розуміння декламатора (та взагалі читця), який має право цілком вільно розпоряджатися ними, щоб досягти художній ефект. Зовсім зайво вказувати на велике значіння — теоретичне й практичне — цих положень для декламації. Більшість авторів, що писали про норми декламаційного виконання поетичних творів, твердили, що „в тексті кожного віршу дано закон для його виконання; завдання декламатора найти цей закон і втілити його в конкретну звучність“ (Берінгер). Наведені С. І. Бернштейном факти збивають це твердження. „Навпаки, ми маємо право твердити, що „закон виконання“ у віршові незалежний; і навіть ще більше, нема одного закону для виконання якого небудь вірша: для кожного вірша можна мати цілу низку декламаційних інтерпретацій, що з собою не сходяться, але в той же час естетично законні... Cum grano salis можна сказати, що кожна декламаційна інтерпретація відноситься до віршового твору так, як відноситься музика романсу до віршу, що є його текстом“ (стор. 40 — 41). І остаточний висновок: „Декламація є мистецтво окреме від віршового мистецтва, і вимагає особливої теорії, яка поки що репрезентована в жалюгідних фрагментах“ (стор. 40 — 41). Цей погляд не має за собою минувшини, зате майбутнє належить власне йому.

Статті, присвячені спеціально руській мові, особливого інтересу не викликають. Дуже добре складена замітка С. П. Обнорського (К истории словообразования в русском литературном языке“ стор. 75 — 89), але вона подає мало нового. Стаття В. В. Виноградова („К истории лексики русского литературного языка“ стор. 90 — 118) містить у собі — як звичайно в цього автора — більше розмов з мовознавства, ніж самого мовознавства. Досі прийнято було називати „церковно-слов'янськими“ в руській (а, зрозуміло, що й в українській) мові ті слова, що мають які-небудь церковно-слов'янські елементи: звукові, граматичні чи чисто змістові. В. В. Виноградов рекомендує — із зайвими доказами — обмежити використання цього терміну словами, що складаються виключно з церковно-слов'янських елементів. Особливої користи від цієї чисто термінологічної новизни, на нашу гадку, не передбачається.

Зовнішній вигляд видання задовольняє за винятком претенсійної, але неестетичної обкладинки.

В. Державин

Іван Ле. Ю х и м К у д р я. Оповідання. ДВУ. 1927 р. Стор. 216. Ціна не позначена.

Книжка Івана Ле приналежить своїм оптимістичним світовідчуванням. Характерний приклад:

„Впивалось напругою молоде кохання, здавлюючи між дужими грудьми лихо, яке злякано промайнуло перед безжурним щастям“. Юхим Кудря — чимала повість на 13 „епізодів“. Зроблено „рамку“ з опису нерухомого природнього оточення напочатку і вкінці. Тьохкають піски над Дніпром. „Нехай собі риплять по своєму ці піски над ногами Юхима Кудрі. Вони багацько віків тому рипіли так під всякими ногами“. Історію Юхима Кудрі подано, як урізок загальної „присліпуватої історії“ наддніпрянської землі. Ю. Кудря куркуль чи коло того, йде в бандити. Його доньку зводить денікінський офіцер і заражає праннями. Її приятель, більшовик Данило, влаштував що Одарку лікуватися в Золотоноші, а згодом, коли „вассерманівська реакція два рази вже сказала, що кров чиста“, одружився з нею. Бандитам і Кудрі в тому числі оголошено амністію. А взагалі немає на цьому світі для трудящих непереможного лиха.

В оповіданні „Новоявлена“ знов таки шляхетна куркуляча донька, Марійка та закоханий в неї більшовик. Романтична смерть героїні.

За винятком одного — „Розбійник“, усі оповідання селянські. Малюють боротьбу двох світів на селі. Особливу увагу віддано жіночим постатям. До двох згаданих шляхетних

зрадниць куркулячого побуту треба приєднати ще Оксану з „Трахтаря“, Настю з „Агрономіш“, Наталку з „Щасливої путі“, що її м. і. батько експлуатує поруч із „неофіційними“ наймитами.

Автор збірки, І. Ле констатує, таким чином, як типове соціальне явище, перехід кращої частини жіночої молоді в селі на бік нового світу і художньо підкреслює роль у цьому переході особистого почуття до більшовика. Іноді („Новоявлена“, приміром) проходить просто таки класова боротьба за якусь чепурненьку і темпераментну куркулівну. Очевидячки, зазначена художньо-соціальна концепція буде трохи однобічна. А втім цілу збірку побудовано на такій романтизації куркулячої доньки. В „Щасливій путі“ шляхетну куркулячу доню протиставлено огидній постаті колишнього її кохання, голови Тютюнтресту (неп!).

Осторонь від інших стоїть робітничє в деякій мірі оповідання „Розбійник“ з часів 1905-го року. Обиватель Іван Петрович і тов. Машкин. Сосни в кінці і на початку.

Основна хіба тов. Ле це його яскравий примітивізм. Надто тяжить на ньому інерція селянської нерухомості. Постаті дієвих осіб усі в нього ледви намічені художньо. Інтрига не розроблена. Виклад мерехтить строкатими староплугатарськими ефектами.

Справді хіба ж можна вживати такі безсмачні вирази, як ці його сосни, що „гомоніли з вітрами про палку, смачну революцію...“

У творчості Івана Ле ми вбачаємо розбрат поміж змістом і формою. Форма в т. Ле відстає від змісту і своєю примітивністю примітивізує і зміст.

М. Д.

Гр. Бабенко. „В тумані минулого“. Повість із життя південного степу VI віку до нашої ери. Державне Видавництво України, юнацький сектор, 1927, стор. 170.

Існує ряд особливих історичних повістей, в яких, звичайно (але необов'язково) під заголовком пишуть: „для юнацтва“. Ці повісті намагаються досягти не стільки художньої мети, як дидактичної; белетристична форма потрібна їм, головню, для більш цікавого й зручного для читання викладу життя й побуту минулих віків. До цих повістей, що стоять на межі художньої літератури, відноситься й зазначена нами вище книжка. Вона є — скажемо це з самого початку — один із найкращих зразків цієї творчості. Авторіві пощастило намалювати конкретні, повні життєвих подробиць картини суспільного устрою й побуту, що панували у 7—4 віках до нашої ери на північних берегах Чорного моря, у кочовників — скитів та грецьких колоністів.

Ті відомості, що подаються в повісті й стародавніх скитах, як кількістю, так і науковою якістю недорівняно вищі пересічного рівня тої „історії“, з якою звичайно приходиться мати діло в історичних повістях; автор, очевидно, уважно вивчив відповідний матеріал і зумів його використати в безпретенсійній, нестомлюючій читачької уваги формі. На протилежність більшості популяризаторів античної історії, автор не піддався гіпнозу слів „елінська культура“ й зобразив грецьких торговців та рабовласників без ідеалізації, з великим реалізмом і не без удалого (часами навіть дуже м'якого) гумору. Дикунство й кровожадність скитів, на наш погляд трохи перебільшено, але в популярній повісті це цілком можна допустити (автор хоча й спирається завжди на історичні свідчення, але недосить зважає їх тенденційність). Менше вдалися авторіві типи слов'ян, що трапляються у повісті, як скитські полоненики; вони, безумовно, ідеалізовані. Коли VI віку до нашої ери слов'яни взагалі вже існували, як окреме індо-європейське плем'я (що само собою сумнівно), то, в кожному разі, культурно вони стояли не вище, а нижче від скитів, що були носіями іранської, а пізніш, і грецької культури. Скитські людські жертви навряд чи могли — наперекір авторівій думці викликати у слов'ян жах чи огиду, бо слов'яни широко уживали цього способу ще у VIII віці нашої ери. Але ж навіть при зображенні слов'ян, автор, по можливості, намагається уникнути таких звичайних в „історичних повістях“ особистих вигадок.

Судити повість з чисто художнього боку було б помилкою і значило б не розуміти поставлених автором собі завдань; але все таки й в цьому відношенні повість стоїть вище звичайного рівня. Зрозуміло, фабула її (пригоди молодого грека, що прийняв участь у торговельній експедиції вглиб Скитії) дуже елементарна й править, головню, як стрижень для насильовання на нього культурно-історичних описів та сцен; звичайно, описи природи займають тут надмірно велике місце (порівняти, наприклад, описи степу на стор. 26—28 та 93), моралізаторські міркування від особи автора відзначаються деякою наївністю (напр., на стор. 129—130), сцени ж кохання солодкаві й трафаретні (стор. 45 і далі 125 і далі). Але в загальному, оповідання іде плавко й невимушено, дієві особи, так чи інакше, схарактеризовані, культурно-історичні відомості вдало пристосовані до окремих

моментів оповідання і ніде без потреби не нагромаджені на купу, а це — найголовніше. Викладаючи загальноно відомі історичні анекдоти, автор часто уживає засіб „уособлення“ й проводить це не без дотепності (порівня оповідання про Полікратів перстень, вкладене в уста очевидця, стор. 8 і далі). Як з боку художності, так і з боку „історичної правдивості“, книжку можна поставити поряд хоч би з усевітньо відомими романами з старо-египетської історії Еберса; це, звичайно, не дуже високий літературний жанр, але, принаймні, тут нема претензій на „літературшину“. Особливо приємно вражає відсутність шаблону патетики. Мова легка й яскрава. Словом, Держметодком не помилувався, допустивши цю крижку до бібліотек соцвиху.

Є, звичайно, і дрібні огріхи супроти історії, яких майже не можна уникнути для кожної історичної повісті. Ми не надаємо їм великого значіння, та все таки вважаємо за потрібне вказати на деякі з них, бо бажано було б, щоб їх виправити в майбутніх виданнях повісті (а вона їх завжди заслуговує). Фінікійці в VI віці по Чорному морю не плавали (стор. 117, 136 і далі), бо греки їх сюди зовсім не пускали, примушуючи купувати вивозні із Скітії товари в Афинах, Коринті, Мілеті і інших чисто грецьких містах. Появлення перса в Пантикапеї в VI віці до нашої ери (та ще яко торговника килимами!) — великий анахронізм: перси тої епохи торгівлю не займалися. Далі, чому грецькі герої повісті мають майже всі під ряд імення дуже добре відомі в історії й мітології? (це незвичайно), імення ж скитів нагадують татарські та половецькі (Торбасай, Таргітай, Аксай, Дудак і т. п.). При нагоді відзначимо, що й наведені на стор. 22 і 71 „скитські пісні“ хоча й цілком апокрифічні, але придумані з смаком.

Звертання „Вільні громадяни Пантикапеї!“ (стор. 133) нісенітниця в устах еліна, у якого поняття „вільний“ і „громадянин“ завжди були синонімами. У загальному ж, автор дуже пильно транскрибує грецькі імена й технічні терміни, але де-не-де виявляє незнання грецької мови („ергастера“, стор. 117; „гейктейси“, „хонікси“ стор. 140). Між іншим все це хоч і прикрі дрібниці, але все таки дрібниці.

Видано книжку майже без друкарських помилок, та з жахливо аляповатими і без смаку рисунками. Обкладинка теж не краща. Ілюстратор ніби намагався хоч би в рисунках покрити відсутність претенсійності і „літературщини“, якої читач із приємністю не знаходить у самій повісті.

В. Державин

В. Чапля. Малоучок. Оповідання. В-во „Маса“, Київ, 93 стор., ціна 55 коп., тир. 2000 прим.

Маємо невелику книжку творів молодого письменника, з іменем якого читач українських журналів певне обізнаний, бо автор цей ось уже кілька років як виступає по різних часописах з своїми оповіданнями, поезіями, статтями, рецензіями. В збірці, що її тут розглядаємо, вміщено літературне авторове надбання з художньої прози — вісім оповідань. Це перша прилюдна збірка оповідань В. Чаплі і тому він дав їй скромну назву „малоучок“ (див. передмову). Під такою ж назвою стоїть і перше оповідання в збірці.

Прочитавши книжку, не легко зразу перейти до розмов про тематику і сюжетність збірки, бо відчуваєш, що автор, уважніше поставившись саме до лексичного та синтактичного оброблення своїх оповідань, висунув ці моменти в першу чергу і перед читачем. Отже, спинімося передовсім на цих останніх моментах.

Шукаючи чистої української мови, наш автор сягнув либонь аж до XIV ст. і по-витагував з стародавніх мовних архівів силу, так би мовити, етнографічних архаїзмів, часто — густо невластивих сучасній українській народній мові. Канонізувавши такі слова і звороти, автор доповнив їх провінціалізмами та новотворами. Все це створило оригінальний, але дуже важкий, позбавлений ясності і свіжості, стиль творів, який затемнює розвиток сюжету, який спиняє читачеву емоціональну силу сприймання. Ось кілька прикладів:

„Ніч - чи пролетаріяту день полохаючи“ (ст. 80).

„Шамко чалапав пароплав по воді, велетень - черепаха булькала й пливла, пливла, свого шляху їжджаного вкорочуючи“ (ст. 82).

„Мороки шелестіли нечутними крилами, — воги і Корнія, і розгнівану власницю баклажанів та ще мовчущого стерника у плащі обвиваючи“ (ст. 82).

„Його всилковувались завернути до пивниці двоє, теж випивши“ (ст. 67).

„Та ж знявши темна сила зміж народу голос, урвала німування юрби“ (ст. 89).

Оця авторова манера подати оригінальну, хай навіть і архі - українську конструкцію речення видається надто штучною. Загубивши чуття міри, автор такими ланцюгами пов'язав усю свою збірку, а це може викликати у читачів негативне ставлення до тих форм, які варто було б запровадити в українській літературній мові.

Не краща справа і з деякими образами та словником. І тут так само впадає в око насиченість тексту маловідомими словами.

„Ранок шелестів ржаво-напір'яно“ (ст. 87).

„Позирнув навкруг дико-ворохобно-урочо“ (ст. 88).

„Притрапунок (ст. 13), вдогань (ст. 14), турпак (ст. 16), чичар, знеобачка (ст. 26), помінився (ст. 44), одволожений (ст. 45), рухи звинніші, момотливо (ст. 47), запечалля (ст. 50), додільно (ст. 55), навмируша (ст. 57), упомку (ст. 58), споховисто (ст. 59), озія, забіч, оподаль, джурджя, поквацялись (ст. 63), стали побоєм (ст. 65), жеретія (ст. 66), я ріжні вергав (ст. 69), перія (ст. 72), стугеня (ст. 84) стовбула (ст. 89), — на вгороді, вздрів, памнять, уранішні, уночішнім, як ув Абрама (ст. 35), хоч не с - так гарно (ст. 8), — і багато інш. подібних.

На якого читача числив автор, подаючи такої лексикон і запроваджуючи в літературній мові „время“, „памнять“ etc? Збірка ні формальною стороною, ні своїм змістом на це відповіді не дає. Очевидно, автор про це найменше дбав.

Тепер перейдемо до змісту оповідань.

Збірка складається власне з кількох нарисів, які в автора мають здебільшого спеціальні назви: розмови („Малоучок“, „Жеретія“), драмове оповідання („Героїчність“), студія („Дороги розхідні“), гротеск („Спросоння“). Така неусталеність у виборі форми свідчить про авторове шукання в цій галузі.

Сюжети всі взяті з перших років революційної доби. Персонажі — здебільшого робітники передмістя, селяни. Автор не розв'язує соціальних проблем, але стоїть від них недалеко. Його оповідання це лише враження, спогади, невеликі пригоди.

Закинувши В. Чаплі дещо з головніших на нашу думку хиб, мусимо разом з тим визнати за автором солідне знання української мови. В дальших студіях над художньою прозою побажаємо авторові відмовитися від деяких мовних уподобань, що суперечать загально-визнаним у літературі правилам, подбати за легший стиль, щоб зробити книжку приступною читачеві, подбати за глибшу тематику, щоб зробити книгу цікавою. Побут робітників передмістя, їх психологія становлять майже зовсім невідому царину в українській літературі, і письменникові, що близько стоїть коло такого життя, про це писати треба.

В. Покальчук

Свен Гедін. „Завойовники Америки“. Переклав з німецької О. Бургардт Книгоспілка, 1926, 87 стор.

Кожному, хто прочитає цю книжку, вона мусить подобатися. З приємністю певно писав її автор, славнозвісний мандрівець, старанно перекладав перекладач, акуратно й чепурно видало видавництво, і певно кожен читач з приємністю довідається з неї про туманні незнайомі краї, що їх відкривали та завойовували сміливі та благородні еспанські конкістадори. Дійсно, тема принадна, — про Христофора Колумба, про Ф. Кортеса та завоювання „Мексиканського царства“, про Пізарро та завоювання таємничого царства Інків. Мова гарна, ясна, виразна. Книжка приступна широкому масам.

Тільки, мабуть, рецензент один не може прийняти цієї книжки й питає себе: невже ми на Україні, на Радянській Україні, не можемо, не повинні мати зовсім інших очей, іншого відношення до всіх цих подій?

У Свен Гедіна все виходить прекрасно. Геній, уперті змагання та сміливість Колумба відкрили „людям“ „Новий Світ“ і тим самим необмежене поле для „людської“ діяльності. В Фердинанді Кортесі, як каже автор, об'єднались найкращі риси еспанської вдачі: пристрасна національна гордість, безстрашна хоробрість, справедливість і лицарство“ (стор. 30), цей лицар був також „обачний і лагідний“, силою не вимагав у тубільців золотої данини (стор. 32) і т. д. І от цей досконалий лицар завоював велике ме сиканське „царство“, де панував „хижий“ цар Монтецума, „тиран“, де, жах сказати, приносились людські жертви й було багато золота. Правда, скажені „червоношкірі“ „дикуни“ (стор. 60) боронились завзято, розбили Кортеса, знищили майже все його військо, організували всенародню боротьбу, але Кортесові, завдяки зраді інших держав Америки, а особливо, звичайно, згаданому власному його героїзмові, пощастило підбити всіх, і ворогів і прихильників, під владу свою і еспанського короля. До Пізарро, завойовника Перу, Свен Гедін ставиться не так прихильно. Пізарро особисто йому не подобається.

Він був „низька душа, йому бракувало освіти та почуття правди“, каже він про нього (стор. 83). Врешті, він навіть просто зве його „звір у людському образі“. Одначе, це все більше тому, що Пізарро забив свого „товариша по зброї“ еспанця Альмагру, за що потім Альмагрові прихильники в свою чергу забили його. Об'єктивно ж Пізарро, хоч і був неосвічений, виявив теж саме лицарство й почуття правди, що й Кортес, цеб-то перебив безліч перуанців та захопив їхню країну разом з золотом.

Перше, чого майже нема в книжці (з чим врешті таки треба ознайомити наше суспільство) це ясного змалювання високої й складної культури південної частини Північної Америки, а також центральної Америки та Перу. Про цю культуру подається таке туманне уявлення, яке могло бути хіба у Германців про культуру Римської імперії. Це якась казка з 1001 ночі. Говориться про різні казкові „царства“, а властиво майже виключно про „царство“ Мексика¹⁾ з „царем“ Монтецума, що живе в казкових палацах, де великі розкоші, але й людські жертви і т. д. Але не дано жодного уявлення про систему всіх цих держав — Мексико, Тецкоко, Тлакопан, Тласкала, держави Сапотеків, Міхтеків і т. д., що мали складні міжнародні взаємовідносини, складали союзи, мали один на один історичні суверенні справа і т. д. Коротко сказано, що Тласкала була республіка (стор. 37) і тільки на стор. 37 - й говориться, що республіка ця діставала з Теночтітлана (Мексика) сіль. Але ніякої економічної історії, нічого хоча б про широкі торговельні зв'язки передмістя Мексики Тлателулко, про зв'язок мексиканських завоювань з торгівлею і т. д. Коротко зазначено, що посада Монтецуми була виборна (стор. 47). Про політичний устрій мексиканської держави майже нічого. А тим часом з самого оповідання ясно, що еспанці боролись не з „царем“ Монтецумою, що поставився до них дуже лагідно і навіть сам перейшов на їхній бік, очевидно вважаючи їх за якісь особливі божественні істоти, а з цілим ацтекським народом, що за час боротьби з еспанцями скинув Монтецуму з „царства“ й обрав собі ще двох провідників. Отже Монтецума ані з політичного, ані з особистого погляду не був „тираном“, а куди лагіднішою й культурнішою людиною, ніж Кортес, що про його „лицарство“ ми ще скажемо далі. Так само немає в книзі нічого поважного про історію центральної Америки. Не сказано навіть, що це був Монтецума II, не згадано про славного в історії Мексики Монтецуму I Ілгуінкаміна, як і про всіх інших старіших керівників цієї держави. Згадано багато назв міст, при чому інколи коротко зазначається, що в Теотігуакані піраміди є найдавніші пам'ятки мексиканського будівельного мистецтва, що Іцтапалала — місто вислих садів та квітів і все. Завоювання Тецкоко, цього старого „імперського“ міста, що з історичного погляду стало вище Мексики, а як культурний центр дістало назву: Атени Анагуаку, не викликало ніяких історичних зауважень. Про культуру всіх цих народів маємо переважно описи палаців, храмів, базарів Теночтітлана (Мексика), дещо з придворної обстановки Монтецуми (все це в стилі 1001 ночі) й, звичайно, про людські жертви. Але й тут не дано ніякого глибшого розуміння цих обрядів, їхня внутрішня тотожність з християнською ехаристичною жертвою не зазначена, — лишаються самі жахи. Нічого про релігійну боротьбу в старій центральній Америці, про поширення безкровного культу Кетцалкоатля і т. д.

Раз немає належної картини цієї старої складної культури центральної Америки, то зрозуміло, що й повстає цілком хибна оцінка самого еспанського завоювання. Колись завойовники Америки висловлювали думку, що „тубільці“ не люди, що в них немає душі. Потрібне було спеціальне з'ясування римського папи, що американці теж люди, бо мають душу, й що їх можна не тільки бити й грабувати, але й заганяти до християнства. Як не дивно, але Свен Гедін ще й досі, здається, тримається старого погляду, що індіани не люди, інакше я не можу зрозуміти такої фрази: „Колумб своїми знаходами подарував людям новий світ з безмежними, непролазними нетрями, незаними народами й багатствами“ (стор. 25), неначе люди ще не володіли цим світом. Те, що гарненько описано в книжці, на ділі є історія нечуваного, неймовірного грабіжництва, що учинили „люди“ над „нелюдьми“. Ніякі напади гуннів, германців, монголів не в силах навіть і трохи зрівнятися з тим, що учинили еспанці в тих країнах. В Афинах стоїть і досі Партеон, в Римі руїни Форуму, Колізею, арки Тіта то що, від великих міст Мексики, від розкішної столиці Теночтітлан не лишилося нічогосінько. І все це Свени Гедіни та інші йому подібні сміють вихвалити, як еспанське героїство. Та увесь героїзм еспанських грабіжників і самого бандита Кортеса ніщо в порівнянні з героїзмом ацтекського народу, хочаб у ту ж „прикру“, а в дійсності радісну ніч, коли недобитки еспанців насилу втекли з Теночтітлану та за часу героїчного останнього захисту міста.

Безсторонній читач книжки не може не бути на боці Ацтеків, хоч і як автор наділяє їх епітетом „кровожерних дикунів“ то що. Добра атестація Кортеса теж слабо виправдує себе, коли читаємо, що „він завойовував сусідні мексиканські міста й нищив їх, якщо тубільці не піддавались і їхні кацики не вихрещувались і не ставали на бік еспанців“ (стор. 69), що Кортес звелів спалити на вогнищі ворожого кацика з сином та 15-ма ватажками (стор. 54), або, що „запросивши до себе в гості начальників міста і ватажків військових частин, розташованих по околицях, він, не довго думаючи, захопив їх у полон“ (стор. 38). Після цього важко не скласти вину на того ж Кортеса за ту різанину, що, як він сам каже, „невеличка річка більш, як годину була червона від крові і салдати не

¹⁾ Пора б уже писати „Мехіка“, бо ж еспанське „х“ вимовляється як наше „х“.

могли напиться води, хоч їх і душила спрага" (стор. 72). Отже краще характеризуватимуть його слова поета.

Сам же ж
Не герой був ані лицар, —
Розбишацький був отаман
І нахабне ім'я „Кортес“
Він нахабним кулаком
Записав у книгу слави“

(А. Кримський „Віцлі - Цуцлі“. —
З „Романцера“ Г. Гейне. Пісня І).

Жалкує Свен Гедін, що лицарський Кортес не спожив плодів свого грабунку (їх забрали більші хижакі, що приїхали на готове з Іспанії), й що йому тільки дозволено було вести далші завоювання держав та народів Майя. Але не розповідає автор, як Кортес та інші іспанські бандити зруйнували там ряд ще культурніших держав: Німа-Кіче, Теутугіль, Какчікаль, як нищили бібліотеки то що, з яким героїзмом трималась остання фортеця старої культури на острові озера Петен і була знищена аж через 150 років 1697 року. Не говорить він і про грандіозне повстання Майя 1841 року, повстання 1810 р., про таємні товариства з метою повернути колишню самостійність і т. д. Словом, не говорить головного, а саме, що всі ці народи повернені були в рабство, фізичне й духовне (повернені в католицизм) і що в цьому стані вони по суті перебувають і тепер.

Те, що сказано про центральну Америку, можна прикласти й до Перу. Правда, в книжці говориться дещо про культуру та оригінальний комуністичний устрій держави Інків, але історія країни теж у тумані. Боротьба двох братів, Гваскара та Атагвальпи змальована поверхово. Атагвальпа по батькові хоч і Інка, але син чужоземки, дістав виховання далеко від Куцко (столиці) на півночі й був головою партії, ворожої Інкам та їхньому режимові. Діставши владу, він винищив чимало інкської аристократії й розпочав перебудову державного устрою. В цей небезпечний для держави момент на неї напала банда Пізарро.

Ми дозволили собі так докладно зупинитися на розгляді цієї книжки тому, що сама ця історія центральної та південної Америки у нас майже невідома, а по друге через той інтерес, що нині взагалі викликає Мексика. Отже треба підкреслити, що така книжка, як та, що її ми розглядаємо, має цілком сучасне значіння, бо й нині масу населення Мексиканської республіки складають індіанці, що не тільки ще недавно робили повстання, але що прагнуть тепер і до культурного розвитку. Отже дуже важливо для нас, якими очима ми будемо дивитись на історію цієї країни, — очима завойовників, Свен Гедіна тощо, чи якимись іншими. До того ж ми повинні бути на висоті останніх наукових відкриттів, що до історії „античної“ Америки та її культури, де після Lehmann, Sclera, Schellhas'a, Morley'a не може бути й мови про „дикунів“ або що.

Кажучи, що шоколад походить з Мексики, Свен Гедін галантно додає: „шоколад — назва ацтекська, і якщо когось частуватимете ним, згадайте про культурний індіанський народ, що його переміг Кортес“ (стор. 48). Ні, такого шоколадного відношення ми не можемо, не повинні мати, й нехай книжка Свен Гедіна приведе нас до глибшого, іншого освітлення кривавої історії цих країн.

А. Ковалівський

Sinclair Lewis. „Arrowsmith“. Harcourt, Brace and Co. New-York, 1925, стор. 448.

„Arrowsmith“ — це один, але не з кращих романів сучасного американського романіста Сінклера Льюїса, чия слава серед читачів нашої Спільки, дякуючи руським перекладам „Головної вулиці“, „Містера Беббіта“ і інш., починає змататися з голосною славою другого відомого й подібного йому по імені автора — Уптона Сінклера.

Але „Arrowsmith“ дуже характерний і для самого письменника (судячи з присвяти, в даному романі є багато автобіографічного елементу) і для сучасного стану американської романістики.

Стрижнем для свого роману С. Льюїс узяв біографію героя Мартина Арроусміта, яку він викладає, не пропускаючи найменших подробиць, не уникаючи повторення епізодів, не турбуючись про те, щоб наситити роман драматизмом та зовнішньою зацікавленістю. Життя М. Арроусміта — життя лікаря, що перемагає матеріальні труднощі,

борючись за можливість працювати для науки та відкидаючи дрібну чванливість і шанобливі мрії. Він робить важливе відкриття в ділянці бактеріології (знаходить протичумне щеплення); йому треба перевірити своє відкриття, щоб знати наслідки його, тому він їде на чумну епідемію й там треба йому зробити жорстокий досвід. Цей досвід коштуватиме багатом життя: треба зробити щеплення принаймні половині населення; друга ж половина залишиться без щеплення й таким чином Мартин матиме можливість перевірити практичну вартість його відкриття. Це — найголовніший кульмінаційний момент твору, але до його ми дочитуємося аж на кінці роману. Ведучи своє „епічне“, без драматизму оповідання на протязі трьох із гаком сотень сторінок, він нарешті доводить його до того пункту, коли у Мартина починається боротьба двох сил: з одного боку учений з своєю непохитністю й жорстокістю в час експерименту, а з другого — гуманна людина, що бажає допомогти своїм братам. Але С. Льюїс все таки залишає не вирішеними перипетії цієї боротьби. Смерть від чуми його приятеля й дружини, які провозжають Мартина на епідемію, приводить його до певної прострації й він робить щеплення усім хорим без винятку. Чума притиха, але так і невідомо від чого, бо досвіду не зроблено. Зараз за цим епізодом, що має бодай в ембріональній формі елементи драматизму та боротьби, Льюїс дає ще одну спробу для Мартина. Арроусміт вертається до Нью-Йорка, де жениться з світською вродливицею, що вимагає од його високого становища та почесного місця в суспільстві. Знову конфлікт, але на цей раз між коханням та світською суетою з одного боку й „чистою наукою“ — з другого. Тепер уже перемагає наука і, кинувши світ, багатство, жінку й дитину — Мартин улаштовується з вірним приятелем ще даліше від людської суети, аби віддати останні свої дні та силу виключно науці. На жаль, і ця ситуація, хоч й дуже зужита в літературі, розгортається в тому ж „епічному“ плані й драматизм становища автором і тут невикористаний.

В сюжеті, як бачимо, тайлися можливості психологічного роману та роману пригод і навіть соціального роману, оскільки все життя Мартина проходило в соціально-побутовому оточенні сучасної Америки. Та жадна з цих можливостей автором по справжньому не використана. Психологічно роман не вдався, бо внутрішній світ героя дуже обмежений: на протязі всього оповідання дія, що проходить у побутовому оточенні, зводиться до віддалення героя від науки та вороття до неї. Причини віддалень — чи то випадкові, захоплення коханням (Маделена, Оридея й інші), чи то погоня за матеріальними достатками. Та епізоди короткої боротьби завжди кінчаються зміною місця праці та неодмінним викликом Мартинової жінки, якій нове місце неодмінно дуже сподобається і яка буде його „просто обожати“.

Роман не вийшов і „занімательним“. На початку автор намагався зацікавити читача, заставивши Мартина бурлакувати по Америці. Але на ці „роки мандрів“ швидко спускається завіса й про них читач одержує лише дуже смутні натяки: Мартин проводить увес цей період, за його ж словами, як ніби у сні.

Не розгорнуто й соціального боку. Тут авторська обережність дуже впадає в око, коли зображається момент початку імперіалістичної війни в Європі. Про настрої в Америці Льюїс навмисне не хоче нічого говорити. Той бік, що нас найбільше цікавить в сучасній північно-американській белетристиці, в даному романі автора „М-ра Беббіта“, відсутній.

Про художні засоби „Agnewsmitha“ говорити важко. Художній консерватизм, до недавня ще властивий англо-американській літературі (за небагатства, порівнюючи, винятками) виявився тут цілком. Характери дієвих осіб не роблять враження ні витривалості, ні упевненості творчого авторського пера. Початкові зариси їх — при першій демонстрації дієвих осіб перед читачем — ніколи не відповідають ні місцю, ні ролі, що займають ці особи надалі в оповіданні. Ось Леонора, вірна дружина Мартина: автор показав нам нерозважну, ексцентричну дівчину (а цим власне вона й причарувала Мартина), що пізніш ні разу не проявить своєї нерозважливості, ні своєї ексцентричності. А ось Джойс Леньон — втілена простота й веселість: але куди поділися ці властивості пізніш, бо ми бачимо її лише, як чванливу, світську красуню, зовсім чужу для Мартина. (При перших зустрічах підкреслювалося їх внутрішню спорідненість)? Ми не кажемо вже про багатьох осіб аксесуарного характеру, бо, здається, їх виведено тільки для того, щоб гальмувати й без того повільну дію (сім'я Леонори, сім'я Піккербо, студентські товариші Арроусміта й інші).

Роман С. Льюїса — типова „середня“ белетристика сучасної Америки. І як вона вражає читача, що звик із думкою про швидкий темп життя П. А. Ш. та мешканців її — „людей залізної сили й енергії“. Убозтво динаміки, розтягненість оповідання, нерішучість героїв. Важко навіть уявити, що у вирі бурно-кипучого американського життя є люди, що мають час читати таку книжку, де оповідання тече так спокійно, помірно, не виходячи з традиційних меж, не захоплюючись і не хвилюючись. А чи не так пливе й саме життя

обивателя? Той, хто гадає, що в сучасній Америці немає обивателя у звичайному розумінні цього слова, той, звичайно, помиляється. Обивателі є і даний роман Сінклера Льюїса стверджує факт їх існування.

М. Д.

Natan Asch „The Office“ New York, Harkort, Bryce and Co.

Натан Аш, „Контора“. Нью Йорк, Гаркот, Брайс і Ко. 1925 р. Ст. 265.

На найкращу книжку Сполучених Штатів — „Manhattan Transfer“ Джона Дос Пазоса Мікель Голд писав в „Нових масах“ (New masses) рецензію, де між іншим говорить, що може „люди з повільною й селянською думкою не зуміють легко стежити за цією книжкою“. У великій мірі це стосується й до „Контори“ Натана Аша. Може український читач не зрозуміє шматка трагедії, вирваного з нью-йоркського життя і всаженого в межі книжки з короткою назвою „The Office“.

І може бути, що опис Уолл Стріт'у —

„камінь — криця — граніт — мармур — дерево — скло — мідь — свинець — фарба“ — здається комусь набором нудних слів. Але не можна інакше писати про Нью-Йорк, де так багато людей, що нема змоги швидко пересуватися по вулиці; не можна, зокрема, писати про Уолл Стріт, що її життя замкнено в високих будинках; будинки ж вузько стали один проти одного і стислися із своїми сусідами, tworячи коридор (а не вулицю) вузький і безсонячний, бо важко світлові просунутися в щілину, що повинна була б бути стеєю коридору Уолл Стріт.

Тільки бувши далеко від Нью-Йорка якийсь лірик може дати опис, подібний до наведеного вище. Мешканець же Нью-Йорка, що за Голдом, „бачить, відчуває й нюхає Нью-Йорк“, при спостереганню зовнішнього життя Нью-Йорка не може думати інакше, ніж отими короткими поняттями, що ними Аш описує Уолл Стріт. Бо —

„камінь — криця — граніт“

і т. д. не тільки — матеріал, що ним оперує Уолл Стріт, але з цього ж матеріалу збудовано і високий її коридор.

Але самими іменниками не опишеш повно Уолл Стріту, і тому далі йде дієслово:

„продавай — купуй — міняй — даруй — обманюй — бреш“.

Та неповний був би і такий опис, бо ці дієслова висловлюють поняття самого розуму, й тому далі —

„жалій — люби“

це вже почуття: вони змішалися вкупі з рештою понять, характерних для Уолл Стріту, й тому автор кидає від себе свої слова, свою опінію й характеристику Уолл Стріт:

„Бедлам — пандемоніум“.

І от з цього бедламу вирвано шматок — частину, спресовано її й подано читачеві малюнок одної з контор на Уолл Стріт.

Телеграф, телефон, уривки наказів, замовлень, побачень, призначень побачень і треба мати багато простої людяності, щоб за загальною картиною конторського пекла та найрізноманітнішим сприйманням цього пекла, побачити людину. Не просто абстрактну, а людину, що, на кожному шаблі, її вирвано із загального ланцюга Уолл Стріт, ланку офісу, зв'язану з останнім, і що по різному реагує на офіс. Автор це робить тоді, коли „одного дня контора збанкрутувала“.

І галерея типів, людей простих і пожежних конторою, неминучо зв'язаних з життям і смертю контори, бо

„контора відповідає за існування своїх працівників“

і

„займає більшу частину з того часу, коли вони не сплять“, —

розкриває перед читачем своє життя.

Гертруда Донаван, що мусять у зв'язку з банкрутством контори вийти заміж не за Гарі, а за Джині, бо останній уже може утримувати жінку.

Один з клерків, що вісім років працює для контори і хоче тільки знайти щось, що „тримало б його життя, не дало б йому вмерти з голоду“. Коли в його уяві „провалилася картина контори, що вела його життя“, він побачив флотський прапор С. Ш. (Сполучених Штатів) і з одчаю кидається до офіцера, що набирає матросів, — добровольцем, але не витримує вигляду морської форми, кричить „ні“

й

„одштовхнувши офіцера, вибігає на вулицю“.

Джон Глімер, один з співучасників „діла“ тремтить, не знаючи, як сповістити жінку, що він не може купити нового автомобіля дочкам.

Марк Кранц, що, заблуканий в юрбі, напівбожевільний, вирішує: „До Парижа“,— без усякого попереднього зв'язку з минулим життям, весь під впливом краху.

Рсберт Мішле, що не знає, як сказати своїй любовниці про крах, і обурюється, коли вона йому каже, що він „любить більше її тіло, ніж її саму“.

Обмежено він обурюється й тікає на вулицю, зустрічається з актрисою і кінчає свій день, день банкрутства контори, щасливою думкою:

„боже! актриса! справжня! і моя“.

Естер Томас, що „завжди любила бути окремо, трохи віддалено, незаймано від речей, що оточували її,— не сплямована зв'язком з світом“: Естер Томас з вузькою темною кімнатою, що мала в собі всі речі набіло пофарбовані,— пуританка і моралістка, що не виносить присутності сторонньої любови, хоч би навіть і за стіною, Естер, що „сама не знає, яка вона вузька“, в день краху

„вона хотіла скиглити, битись, кинути руки в повітря і лежала дерев'яно й непо-рушно на ліжку, у своїх простинах“.

І не знати, чи це було від того, що збанкрутувала контора, чи від того, що за стіною хтось любив, і Естер не знала, „чи її, чи — другу жінку“.

Генрі Клерк, Самюель Джекобс, де хто з клерків, Гарі Віднер, Містер Гудман і Цукор, Едвард Фолі, Міс Джеймс, Містер Рід,— це все окремі люди, що їх викинув крах контори і поставив всіх перед однаковою проблемою — як далі жити; але різні люди, вони по різному сприймають своє становище і різні трагедії переживають через це.

Особливо трагічно стоїть одна начеб то з другорядних фігур, старий єврей Джекобс, що в своїй маленькій крамниці 1st Садівського єврейського гето читає „святий закон“ і чесно торгує, не беручи собі прибутку. Його син пішов у ту жакливу частину міста, де старий ніколи не бував,— на Уолл Стріт.

... „Що старий Джекобс знав про Уолл Стріт? Він знав, що це було місце з величезними будинками, де працювали тисячі людей, де були люди такі багаті, такі багаті, що їхнього багатства не можна було б і уявити. Єврейські газети, що він читав, малювали цих людей, як п'явок, як людей, що працею до смерти виснажують своїх робітників... дебоші, вбивства, як у Содомі й Гоморі, що на їх бог послав у помсті стовп вогню.“

І його син працював там“.

У вечері того дня, коли контора збанкрутувала, син повернувся додому якийсь незвичайний і сказав:

„Батьку, я хочу поговорити з тобою“.

Радість охопила старого:

„... нарешті, нарешті воно прийшло. На все треба чекати. Одного дня воно прийде“.

І

„сонце засіяло в серці старого Джекобса... як гарно мати такі хвилини... все було так гарно, так добре“.

Але, коли Сем, його син, сказав старому, що контора збанкрутувала,— Джекобс не зрозумів. А син не вмів пояснити і тільки повторював:

„Контора збанкрутувала. Все скінчилося“.

„Старий Джекобс все ще не розумів. Він не міг уявити собі.“

Банкрот? — Чесні люди не банкрутують“.

На всі слова сина він має тільки одну відповідь:

„Чесні люди не банкрутують“.

І коли син висловлює бажання, що на його старий так довго чекав,— вчитися в батька й бути разом з ним,— старий ще дужче не розуміє й нарешті кричить: „... Ти злодію“... Ти хочеш торкнутися святого письма своїми руками злодія. Ти!...“ Син бен-тежиться. Він сподівався, що батько зрадіє.

Але тепер:

„Геть з мого дому... геть з мого дому. Ти мертвий. Прокляття хай впаде на тебе. У мене нема сина. У мене нема сина“.

І коли виштовхнув сина на вулицю, звернувся до жінки весь тремтючи:

„Саро, порви свою одужу. Твій син умер“.

Поруч із постатями справжніх бізнес-менів Уолл Стріту, поруч із клерками, що в день банкрутства відповідно своїй філософії життя,— один кидається до публічної жінки, другий вперше в життя молиться, третій одчаюється і зрештою всі разом кидаються до

дешевенького місця й забувають про контору; поруч із цими типами автор знайшов відповідну мову й фарби, щоб змалювати постать старого єврея, переконаного в тому, що „чесні люди не можуть збанкрутувати“!

Це показує, що автор добре знає Нью-Йорк, всі частини його, всі шаблі заплутаної капіталістичної драбинки.

Розділи, що мають заголовки по іменам своїх дієвих осіб, закінчуються розділом „Містер Рід“.

Маючи досить сумнівні лишки від банкруцтва, містер Рід призначає побачення „значному“ (important) бізнес-менові у вестибюлі багатого отелю. Чекаючи на цього важливого дільця, що від його згоди залежить доля містера Ріда, останній не хвилюється, хоч становище його гірше від поганого. Навпаки, він помічає свою сусідку, що також чекає на когось, не одриває погляду від її прекрасних ніг і тільки, коли „випадково“ попів з цигарки впав на килим, він своєрідно повертається думкою до банкруцтва свого офісу:

„Що ж?.. коли б ти не мав вигляду людини, що йде вперед, вони б сказали тобі — негайно вийти з отелю. Але так, вони не сміють. Вони не насміють говорити з людиною, що виглядає значно. Людина, що виглядає значно, може сипати попів на килим і ніхто не сміє сказати слова“,

бо

„було багато людей, що банкрутувало, а потім вони одкривали нові контори, платили свої рахунки, їх усі шанували й дивилися на них здолнини вгору“.

І коли він божеволіє від погляду на свою сусідку, його кличуть.

„Він підвівся, забуваючи жінку.“

— Тут —

І він пішов у напрямку хлопця кур'єра.

Нова контора одкривалася“.

Це кінець. В протилежність розділам, де описуються люди просто, останній розділ, де герой — з Уолл Стріту, — знову насичено напруженою уривчастістю.

Я не знаю, чи написав Натан Аш щось, крім своєї „Контори“. Ця книга примушує відчувати Уолл Стріт, Іст Сайд (хоч жодним словом автор не описує останнього), весь Нью-Йорк, і автор такий об'єктивний, що читач не може впевнено сказати, чи має симпатії автор до когось із своїх героїв, чи до головного героя — контори.

В українській літературі є одна книга про життя, так би мовити, „контори“. Це — „Танець тіней“ М. Яцкова. Але — яка різниця! Коли в Яцкова — цілковита нудна символика без краплиночки руху, а мова мертва й бліда, — в Н. Аша — динаміка й соковита мова, й рух, остільки руху, що часом це нервує, як рух нью-йоркських вулиць. Але цього не можна ставити в провину Яцкову, або в заслугу Ашові, бо те, про що вони пишуть, а також час, коли вони писали, — різні.

„Контора“ — це до моторошності точне люстро, де художньо відбивається жахливе й огидне обличчя володаря Сполучених Штатів.

„Контора“ — це шматок живого, високо розвиненого капіталізму, з усіма його протиріччями, лицемірством, ханжеством.

„Контора“ — це шматок Нью-Йорка, що не може витримати свого власного повнокров'я, захекується від своєї переповненості, лускається, затикає прориви власним таки ж салом, з тріскучим „блефом“ видобутим з якогось іншого кінця величезного тіла капіталізму.

Л. Піонтек

СЕРЕД КНИЖОК

ЗА СІЧЕНЬ — ЛЮТИЙ — БЕРЕЗЕНЬ — КВІТЕНЬ 1927 РОКУ ВИЙШЛИ:

Політична й соціально-економічна література

УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Вороніцин, І.— Шлісельбурзька кріпость і каторга. (З книги „Измрака каторги“). ДВУ, ст. 166, ц. 80 к.

Галкін, Костянтин— По царських в'язницях (1905—1917 р.р.). ДВУ, ст. 164, ц. 75 к.

Енциклопедія сільського господарства. З малюнками, мапою й діягр. „Книгоспілка“, ст. 710, ц. 7 крб.

Есбе, Ю.— Що сказала XV партконференція про нашу господарську політику. З діаграми. „Пролетарий“ ст. 66, ц. 25 к.

Житлове будівництво в округових містах України. За 1923—25 р.р. Центр. Стат. Упр. УСРР, ст. 58, ц. 1 крб.

Записки Київського сільсько-господарського інституту. Т. II. З фіг. й табл. С.-г. ін-т., ст. 202.

Кіров, А.— До історії ВЛКСМ (матеріяли). ДВУ, ст. 350, ц. 1—25 к.

Коваленко, Ф. Г., проф.— Економіка України. Конспект лекцій для слухачів держ. курсів укр. мови та українознавства, з схемою й картою. Харк. Держ. Курси укрмови та українознавства, ст. 94, ц. 1—35.

Кустарна промисловість та кустарно-промислова кооперація УСРР. „Книгоспілка“, ст. IV + 225, ц. 3 крб.

Левенштам, М.— Аграрна політика й кооперація. „Книгоспілка“, ст. 133, ц. 2 крб.

Маркс, К. і Енгельс, Ф.— Комуністичний маніфест. З портретами. ДВУ, ст. 290, ц. 1—80 к.

Перша Всеукраїнська конференція комуністичної партії (б) України (17—21 жовтня 1926 р.). З діаграмами. ДВУ, ст. 409, ц. 2 крб.

Слабченко, М.— Матеріяли до економічно-соціальної історії України XIX століття, т. II. ДВУ, ст. 278 ц. 2—80.

Сталін, І.— Про соціал-демократичний ухил у нашій партії. Доповідь, прикінцеве слово на XV всесоюзн. конференції ВКП(б) і резолюція конференції з приводу доповіді. „Пролетарий“, ст. 160, ц. 30 к.

Трублатні, М.— Молодь за кордоном. Збірка. ДВУ, ст. 116, ц. 85 к.

РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Балабанов, М.— Царская Россия XX века (Накануне революции 1917 г.). „Пролетарий“, ст. 240, ц. 1—90.

Бичек, Ф.— Профсоюзы на западе и у нас. „Вип.“, ст. 40, ц. 30 к.

Гоникман, С.— История ВКП(б). Популярный очерк. До XV партконференции включительно). „Пролетарий“, ст. 254, ц. 1—70.

Зуев, М., проф.-инж.— Энциклопедия свекло-сахарного производства. Т. V. с иллюстрациями, схем, фигур. „ЦУП ВСНХ СССР“, ст. 595, ц. 7 руб.

Кандальный звон.— Историко-революционный сборник № 6. „Одес. отдел о-ва политкаторжан“, ст. 148, ц. 85 к.

Куйбышев, В.— Промышленность СССР на 1926-27 г. Доклад и заключ. слово на 7-м с'езде профсоюзов. „Пролетарий“, ст. 96, ц. 75 к.

Лепешинский, П.— Второй с'езд партии. „Пролетарий“, ст. 42, ц. 25 к.

Лепешинский, П.— Первый с'езд партии. „Пролетарий“, ст. 35, ц. 20 к.

Маленков, Г. (и др.) — Вовлечение рабочих в партию, профсоюзы и кооперацию. „Пролетарий“, ст. 104, ц. 50 к.

Моносов, С. — История революционных движений. „Пролетарий“, ст. 182, ц. 1 — 15 к.

Национальные и социальные различия в физических признаках населения Украины, с иллюстр. „Гос. Изд-во Украины“, ст. 224, ц. 3 руб.

Никодим. — Оппозиция и крестьянство, „Пролетарий“, ст. 82, ц. 30 к.

Очерки по бюджету и экономике округов Украины (по материалам 1925 — 26 г.). „Госплан УССР“, ст. 554, ц. 10 руб.

Пажитков, А. — Очерки по истории рабочего класса на Украине. „Украинский Рабочий“, ст. 162, ц. 2 руб.

Рабочее движение на западе (кратк. истор. очерк). „Пролетарий“, ст. 70, ц. 35 коп.

Савинков. — Воспоминания террориста. „Пролетарий“, ст. 374, ц. 2 — 25.

Самбикин, М. — Труды Полт. сел.-хоз. опытной станции. Вип. 52. Отдел метеорологии. Очерк климат. условий полтав. с.-х. опытной станции за 40 лет (1886 — 1925 г.). „Полтав. С.-Х. Опытн. Станция“, ст. 80, ц. 1 — 60 к.

Сталин, И. — Еще раз о социал-демократическом уклоне в нашей партии. Доклад и заключ. слово на VII расш. пленуме исполкома коминтерна. 7 — 13 декабря 1926 г. „Пролетарий“, ст. 160, ц. 35 к.

Сталин, И. — О социал-демократическом уклоне в нашей партии. Доклад, заключ. слово на XV всесоюз. конференции ВКП(б) 1 — 3 ноября 1926 г. и резолюция, принятая конференцией по докладу. „Пролетарий“, ст. 147, ц. 30 к.

Сухов, А. — Экономическая география Украины. „Гос. Из-во Украины“, ст. 98, ц. 1 р.

Томский, М. — Ближайшие задачи профсоюзов. Доклад на III всеукр. съезде профсоюзов. „Украинский Рабочий“, ст. 30, ц. 20 к.

Торговля Украины. По биржевым данным за 1925 — 26 хозяйственный год. С диагр. „Товар. биржа“, ст. 383, ц. 2 — 50 к.

Целларнус, Викт. — Кооперация и борьба за социализм. Краткий очерк современ. кооп. движения. „Книгоспілка“, ст. 206, ц. 1 руб.

Шатан, Е. — Теория заработной платы. „Украинский Рабочий“, ст. 214, ц. 3 руб.

Энгельс, Фридрих. — Происхождение семьи, частной собственности и государства. „Пролетарий“, ст. 120, ц. 60 к.

Яковлев, Д. — Порядок увольнения рабочих и служащих (по действующему законодательству). Справочник. „Бип“, ст. 126, ц. 60 к.

Наукова література

Віленський, Д., проф. — Про нову знахідку на Україні. (Відбиток з Трудів с.-г. ботаніки, т. I, вип. 3) „С.-г. Наук. Ком.-тет України“, ст. 8, ц. .

Величко, Самійло. — Пам'ятки українського письменства. Сказание о войне казацкой с Поляками. „Археологічна комісія Наук“. Стр. XVI + 286, ц. 3 крб. 25 коп.

Дубровський, В. — Охорона пам'яток культури в УСРР. (Окр. відбиток з часопису: „Охорона природи на Україні“ ч. 1) „Укрнаука, Ком.-ет охорони пам'яток культури“, ст. 12, ц.

Ернст, Ф. — Георгий Нарбут та нова українська книга. (Відбиток з „Бібліологічних Вістей“ № 3). З 21 ілюстр. „Укр. наука, інститут книгознавства, ст. 36, ц.

Етнографічний вісник, кн. 3. З ілюстраціями. „Укр. Акад. Наук“, ст. 193, ц. 2 крб.

Збірник праць зоологічного музею, ч. 2. З рисунками. „Укр. Акад. Наук“, ст. 104, ц. 1 — 50 к.

Наукові записки Харківського Технологічного інституту, т. I вип. I. „Нар. Ком. Освіти“, ст. 54.

Романовський, Віктор. — Нариси з архівознавства. Історія арх. справи на Україні та принципи порядкування в архівах. „Центр. арх. упр. УСРР“, ст. 168, ц. 2 крб.

Трипільська культура на Україні. В. I. З малюнками й табл. „Укр. Акад. Наук“, ст. X + 210, ц. 3 — 25 к.

Український археологічний збірник. Археограф. комісія Укр. Акад. Наук, т. I „Укр. Академ. Наук“, ст. VIII + 354, ц. 3 — 75 к.

Щербина, Володимир Іванович.—Нові студії з історії Києва. Володимира Івановича Щербини... Видала Укр. Академ. Наук в пошану 50 річчя його літературн. наук. діяльності. 3 ілюстр. „Укр. Академ. Наук“, ст. 212, ц. 2—50 к.

Інфекція і нервная система. С схемами, рис., фиг. „Научная Мысль“, ст. XVI+260, ц. 2—75 к.

М-цев, Б.—Азія. Путешествия и заметки. „Пролетарий“, ст. 250, ц. 1—95 к.

Научные записки государственного экспериментального ин-та сахарной промышленности, т. IV. „Гос. эксперимент. ин-т сах. промышленности“, ст. 206, ц.

Сборник, посвященный В. Е. Таирову в ознаменование 40-летия его деятельности. С портретами и иллюстр. „Центр. научн. опыти. винодел. станция им. В. Е. Таирова“, ст. 52.

Сборник статей, посвященный памяти акад. проф. Владимира Михайловича Гордона, с портретами. „Гос. Изд-во Украины“, ст. 332, ц. 4 руб.

Украинский бальнеологический сборник I, с иллюстр., „Научн. Мысль“, ст. 80, ц. 1 руб.

Халецкий, А. М., д-р.—Анализ восприятия художественного творчества. „Автор“, ст. 82, ц. 80 к.

Красне письменство

УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Атаманюк, Василь.—Сатира й гумор. Альманах декламатор. „Впорядчик“, ст. 270, ц. 1—50 к.

Бабенко, Гр.—В тумані минулого. Повість із життя південного степу VI віку до нашої ери. „ДВУ“, ст. 168, ц. 1—20.

Бахметьев, В.—Біля мосту. Залізна трава (2 оповідання). „ДВУ“, ст. 62, ц. 40 коп.

Вапліте.—Альманах 1-й. „ДВУ“, ст. 384, ц. 3 крб.

Васильченко, С.—Повна збірка творів, т. I, „ДВУ“, ст. 312, ц. 1—30 к.

Васильченко, С.—Повна збірка творів, т. II, „ДВУ“, ст. 374, ц. 1—75 к.

Ведміцький, Ол.—Шумить тополя. Поезії. „Плужанин“, ст. 62, ц. 50 к.

Велс, Герберт.—Країна сліпих. Оповідання, „Слово“, ст. XX+134, ц. 75 к.

Вишня, Остап.—А-ну, хлопці, не піддайсь. Вид. 4—з додатком нових гуморесок. „ДВУ“, ст. 62, ц. 40 к.

Вишня, Остап.—Вишневі усмішки кооперативні. „Плужанин“, ст. 94, ц. 80 коп.

Вишня, Остап.—Вишневі усмішки (сільські). Вид. 4. „Книгоспілка“, ст. 86, ц. 35 к.

Вишня, Остап.—Кому веселе, а кому й сумне. Вид. 4 з додатком нових гуморесок. „ДВУ“, ст. 74, ц. 40 к.

Вишня, Остап.—Українізуємось. (Усмішки). Вид. 2. „Плужанин“, ст. 32, ц. 15 коп.

Вишня, Остап.—Українізуємось. (Усмішки). Вид. 3. „Плужанин“, ст. 32, ц. 15 коп.

Воронець, А.—Безпритульні. Літературна збірка. „Всеукр. т-во друзів дітей“, ст. 158, ц. 1—20.

Гадзінський, Володимир.—Кінець. Фантастична повість. „Гарт“, ст. 48, ц. 25 к.

Галицька проза. Вибрані твори. „Час“, ст. 238, ц. 90 коп.

Глібов, Л.—Байки. „ДВУ“, ст. XXXII+216, ц. 55 коп.

Глібов, Леонид.—Твори. Ювілейне виправлене та поповнене вид. 1827-1927 р. „Сяйво“, ст. 406, ц. 1—40.

Голюков, Аркадій.—Волинь зелена (з повісти „В дні поразок та перемог“) „ДВУ“, ст. 38, ц. 18 коп.

Головко, А.—Бур'ян. Повість. „ДВУ“, ст. 354, ц. 1—50.

Грінченко, Б.—Під тихими вербами. Повість. „ДВУ“, ст. 268, ц. 1—25 к.

Грінченко, Б.—Твори, т. II (оповідання). „Рух“, ст. 332, ц. 1—10.

Гулак-Артемівський.—Твори. „ДВУ“, ст. 380, ц. 1—80.

Гумілевський, Л.—Гробовище мамонтів. Повість з руської мови. „ДВУ“, ст. 46, ц. 20 к.

Дикий, Антон.—Огонь цвіте. Поезії. (Із творів спілки селян-письменників „Плуг“) „Плужанин“, ст. 48, ц. 40 к.

- Інгулов, Сергій.— Під п'ятою. (3 часів денікінського підпілля). „ДВУ“, ст. 76, ц. 30 коп.
- Іохвед, Л.— Комісар Булкін. (3 повісті „Пристань“). „ДВУ“, ст. 48, ц. 20 к.
- Кароті, Артур.— Чікка в СРСР. „ДВУ“, ст. 144, ц. 60 к.
- Качура, Яків.— Без хліба. Оповідання. „Маса“, ст. 120, ц. 60 к.
- Квітка - Основ'яненко — Конотопська відьма. „Сяйво“, ст. 144, ц. 75 коп.
- Кобилянська, Ольга — Ніоба. Новела. „Сяйво“, ст. 204, ц. 1 крб.
- Косинка, Г.— Політика. Оповідання. „Маса“, ст. 93, ц. 55 коп.
- Косяченко, Г.— Віхоли. Поезії. „Маса“, ст. 64, ц. 75 коп.
- Коцюбинський.— Твори Михайла Коцюбинського, „ДВУ“, ст. 264, ц. 95 коп.
- Коцюбинський, М.— Fata morgana. „Пролетарий“, ст. XIII + 240, ц. 1 — 60.
- Куліш, П.— Поезії. „Книгоспілка“, ст. 208, ц. 90 коп.
- Лібединський, Ю.— Партзбори. З твору „Комисари“, „ДВУ“, ст. 54, ц. 25 к.
- Любченко, Аркадій.— Дні юності. (Оповідання). „ДВУ“, ст. 64, ц. 40 коп.
- Маріон — Малюнки революційні. (Оповідання з життя сучасної Польщі). „Книгоспілка“, ст. 32, ц. 8 коп.
- Марко - Вовчок — Дев'ять братів. Оповідання. „Книгоспілка“, ст. 34, ц. 15 к.
- Марко - Вовчок — Козачка. Оповідання. „Книгоспілка“, ст. 30, ц. 40 коп.
- Мирний, Панас — Вибрані твори. „Час“, ст. 238, ц. 1 крб.
- Новіков - Прібой, А.— В бухті „Відрада“. „ДВУ“, ст. 46, ц. 25 коп.
- Новіков - Прібой, А.— Полоники безодні. (3 повісті „Подвойники“). „ДВУ“, ст. 32, ц. 20 коп.
- Нечуй - Левицький, Іван.— Вибрані твори. Кн. І. Кайдашева сім'я. „Час“, ст. 194, ц. 80 коп.
- Нечуй - Левицький, Іван.— Вибрані твори, кн. II. „Час“, ст. VIII + 162, ц. 75 к.
- Нечуй - Левицький, І.— Твори. т. I. „ДВУ“, ст. 422, ц. 1 — 60 коп.
- Ожешко, Е.— А... Б... Ц... Оповідання. „Книгоспілка“, ст. 48, ц. 12 коп.
- Окулов, А.— Війна селянська. „ДВУ“, ст. 110, ц. 50 коп.
- Перелісна, К.— Одарка. Оповідання. „Рух“, ст. 48, ц. 25 коп.
- Петцольд, Альфонс.— Суворе життя. „ДВУ“, ст. 102, ц. 45 коп.
- Підкова, Ів.— Кислиці. Гуморески. „Плужанин“, ст. 30, ц. 15 коп.
- Пилипенко, С.— Під Черніговом. Три оповідання. „ДВУ“, ст. 44, ц. 25 коп.
- Поліщук, Валеріян.— Остання війна. Збірка військових поезій. „ДВУ“, ст. 38, ц. 25 коп.
- Прус, Болеслав (Головацький Олександр) — Михалко. Оповідання. „Книгоспілка“, ст. 32, ц. 8 коп.
- Семенко — Зустріч на перехресній станції. Розмова трьох. „Бумеранг“, ст. 48, ц. 45 коп.
- Де-Сервантес Сааведра, Мігуель — Вигадливий ідальго Дон-Кіхот з Ламанча. „ДВУ“, ст. XII + 366, ц. 2 — 50 коп.
- Сінклер, Є.— Герой капіталу. „ДВУ“, ст. 92, ц. 30 коп.
- Сосюра, Володимир — Золоті шуліки. (Вибрані поезії) „Книгоспілка“, ст. 80, ц. 75 коп.
- Сосюра, Володимир — Юнь, поезії. „ДВУ“, ст. 38, ц. 50 коп.
- Стефаник, В.— Вибрані твори. „ДВУ“, ст. 138, ц. 1 крб.
- Стефаник, В.— Твори, вид. II. „ДВУ“, ст. 322, ц. 1 — 50 коп.
- Таро, Жером і Жан — Пригоди Самба Діюра. „Книгоспілка“, ст. 160, ц. 50 коп.
- Ткаченко, Д.— Нещасні брати. (Оповідання). „Книгоспілка“, ст. 16, ц. 5 к.
- Українка, Леся — Вибрані твори. „Час“, ст. 208, ц. 90 коп.
- Франко, Іван — Батьківщина. (Оповідання). „Рух“, ст. 54, ц. 25 коп.
- Франко, Іван — Вибрана проза. „ДВУ“, ст. 326, ц. 2 крб.
- Франко, Іван — Галицькі образки. (Вірші на соціальні теми з життя галицьк. селян. 90 рр.) „Рух“, ст. 32, ц. 20 коп.
- Фальківський, Д.— Обрії. Поезії. „Маса“, ст. 62, ц. 60 коп.
- Франко, Іван — Гава. Гава і вовкун. „Рух“, ст. 68, ц. 25 коп.
- Франко, Іван — Панщизняний хліб. (Оповідання). „Рух“, ст. 14, ц. 10 коп.
- Франко, Іван — Сурка. По-людські. (Поєми). (З життя галицьких євреїв 90 - х рр.) „Рух“, ст. 50, ц. 20 коп.
- Франко, Іван — (Твори том XI) Воа constrictor. Повість. „Рух“, ст. 156, ц. 65 к.
- Франко, Іван — (Твори, т. XV). Для домашнього вогнища. Повість. „Рух“, ст. 204, ц. 80 коп.

- Франко, Іван — Як пан собі біди шукав. „Рух“, ст. 36, ц. 15 коп.
 Цур - Мюлен, Гермінія — Саїд-Мрійник. Оповідання. (З життя хліборобів та пастухів у 1 віці). „Книгоспілка“, ст. 30, ц. 10 коп.
 Черкасенко, С.— Воронько. Оповідання. „Книгоспілка“, ст. 16, ц. 5 коп.
 Чернявський, Микола.— (Твори, том I). Повісті й оповідання. „Рух“, ст. 278, ц. 1 крб. 60 коп.
 Шевченко, Т.— Катерина. „ДВУ“, ст. 40, ц. 12 коп.
 Шевченко, Т.— Кобзар. (Вибрані поезії). „ДВУ“. ст. 136, ц. 90 коп.
 Шевченко, Т.— Кобзар. „Час“, ст. 436, ц. 75 коп.
 Шевченко, Т.— Кобзар. Повне зібрання поезій. „Сяйво“, ст. 264, ц. 1 крб. в оправі, без опр. 80 коп.
 Шевченко, Т.— Марія. „ДВУ“. ст. 40, ц. 12 коп.
 Шевченко, Т.— Наймичка. „ДВУ“, ст. 30, ц. 10 коп.
 Шевченко, Т.— Поезії. „Кобзар“ „ДВУ“, ст. 446, ц. 2 крб.
 Шевченко, Т.— Поезія. т. I. „Книгоспілка“, ст. VIII+476, ц. 1 крб. 60 коп.
 Шмигельський, Антін.— Памолодь. Поезії. „Плужанин“, ст. 32, ц. 35 коп.
 Штейгер, Петро.— Червоний літун. „ДВУ“, ст. 64, ц. 35 коп.
 Яновський, Юрій.— Рейд. (Оповідання). „ДВУ“, ст. 56, ц. 35 коп.

РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ:

- Александров, А.— Василий Гвоздев. Повесть. „Бип“, ст. 47, ц. 30 коп.
 Бенуа, Пьер.— Прокаженный король. Роман. „Космос“, ст. 214, ц. 1 крб. 60 коп.
 Бирик, А.— В озерном краю. 2 рассказа. „Пролетарий“, ст. 196, ц. 1 р. 15 к.
 Бирик, А.— Когда хочется толкнуть солнце. „Пролетарий“, ст. 182, ц. 90 коп.
 Бунина, З.— Волчий лог. Роман. „Космос“. ст. 269, ц. 1 р. 85 коп.
 Да - Верона - Гвидо — Женщина, которая изобрела любовь. „Космос“, ст. 328, ц. 2 р.
 Да - Верона, Гвидо — Мими Блюэтт. (Цветок моего сада). (Роман). „Космос“, ст. 266, ц. 1 р. 75 коп.
 Гончаров, И.— Обрыв. Роман. „Пролетарий“, ст. XX + 758, ц. 3 р. 50 коп.
 Гумилевский, Лев.— Плен. Повесть. (Из жизни беспризорных Москвы). „Пролетарий“, ст. 88, ц. 1 р. 20 коп.
 Гюго, Виктор.— Десяносто третий год. Роман. „Пролетарий“, ст. 392, ц. 2 р. 50 коп.
 Журба, Павел.— Крутое перепутье. Повесть. „Пролетарий“, ст. 182, ц. 1 руб.
 Десбери, Лауренс, Г.— Бессмертный. „Пролетарий“, ст. 222, ц. 95 коп.
 Жураковский, Николай.— Ловцы новых земель. (О путешествиях на северный полюс). „Пролетарий“, ст. 182, ц. 1 р. 20 коп.
 Зошенко, Мих.— Нервные люди. (Юморис. рассказы). „Пролетарий“, ст. 210, ц. 1 р. 40 коп.
 Кибальчич, Степан.— Чадра (и другие рассказы). „Космос“, ст. 218, ц. 1 руб. 60 коп.
 Клычков, Сергей.— Серый барин (и другие рассказы и отрывки). „Пролетарий“, ст. 262, ц. 1 р. 40 коп.
 Леру, Гастон.— Заколдованное кресло. Сатира на фран. акад. наук. „Пролетарий“, ст. 118, ц. 65 коп.
 Лок Ульям Дж.— Победа женщины. Роман. „Космос“, ст. 356, ц. 2 р.
 Москвин, Н.— Кошачий характер. Юмор. рассказы. „Пролетарий“, ст. 150, ц. 1 руб.
 Сервантес, М. Рудольфович, Л.— Дон-Кихот Ламанчский с 5 раскр. карт. „Одесполіграф“, ст. 184, ц. 2 р. 50 коп.
 Снарский, Мих.— Стихи. „Книгоспілка“, ст. 62, ц. 35 коп.
 Тверяк, Алексей.— Передел. Роман. „Пролетарий“, ст. 274, ц. 2 р. 50 коп.
 Тучков, Н.— Евгений Онегин XX века. (Пародія) „Автор“, ст. 24, ц. 50 коп.
 Тэффи.— Вчера. Юмористические рассказы. „Космос“, ст. 144, ц. 1 руб.
 Тэффи.— Ничего подобного. Юмористические рассказы. „Космос“, ст. 150, ц. 1 руб.

- Фукс, Б. К. — Веселый декламатор — рассказчик. Юмористические стихот., рассказы, монологи. „Светоч“, ст. 256, ц. 1 р. 50 коп.
- Шильдкрет, Т. — Крылья холопа. Историческая повесть. (Из русской жизни эпохи Иоанна Грозного). „Пролетарий“, ст. 148, ц. 95 коп.
- Штрасков, И. — Я — великосветский жулик. „Пролетарий“, ст. 240, ц. 1 р. 15 коп.
- Юрезанский, Владимир. — Исчезнувшее село. Историческая повесть для юношества. „Пролетарий“, ст. 132, ц. 80 коп.

П'єси й опери

- Бедзик, Д. — Хто кого. Драма на 5 образів. „ДВУ“, ст. 74, ц. 40 коп.
- Винниченко, В. — (Твори т. XIV). Драматичні твори. Молода кров. (П'єса на 4 дії). Пригвождена (п'єса на 4 дії). „Рух“, ст. 174, ц. 90 коп.
- Гоголь - Старицький - Гак. — Сорочинський ярмарок. Комедія на 4 дії. „Рух“, ст. 86, ц. 40 коп.
- Карпенко - Карий. — Суєта. Комедія на 4 дії. „Рух“, ст. 98, ц. 35 коп.
- Мамонтов, Я. — У тієї Катерини. П'єса на 2 одміни. Інсценізація поезії Т. Шевченка. „Рух“, ст. 20, ц. 15 коп.
- Мамонтов, Я. — Чернець. П'єса 2 на одміни. Інсценізація поезії Т. Шевченка. „Рух“, ст. 20, ц. 15 коп.
- Матвієнко, (та інші). — Опелися. Комедія на 3 дії. „Рух“, ст. 50, ц. 30 коп.
- Муринєць, В. — По ревізії. (П'єса на 3 дії). „ДВУ“, ст. 32, ц. 16 коп.
- Оффенбах, Ж. — Казки Гофмана. Опера на 4 дії з епілогом. „Утодік“, ст. 52, ц. 40 коп.
- Пройдисвіт, Іван. — Перемогли. П'єса на 3 дії з сучасного життя на селі. „ДВУ“, ст. 62, ц. 25 коп.
- Римський - Корсаков, Н. — Снігурочка. (Весняна казка. Опера на 4 дії з прологом, „Утодік“, ст. 52, ц. 40 коп.
- Ролан, Ромен. — 14-е липня. Народне дійство на 3 акти. „ДВУ“, ст. 158, ц. 80 коп.
- Гуревич, Леонид. — Пять минут. П'єса в 3 епізодах. С нотами. „Пролетарий“, ст. 42, ц. 35 коп.

Дитяча література

УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ:

- Васильченко, С. — Олив'яний перстень. Повість для дітей старшого віку. „Книгоспілка“, ст. 124, ц. 55 коп.
- Васильченко, С. — Роман. (Оповідання). „Книгоспілка“, ст. 16, ц. 5 коп.
- Винниченко, В. — Кумедія з Костем. Оповідання. „Книгоспілка“, ст. 22, ц. 7 коп.
- Винниченко, В. — Федько Халамидник. Оповідання. „Книгоспілка“, ст. 40, ц. 10 коп.
- Грінченко, Б. — Батько та дочка. Оповідання. „Книгоспілка“, ст. 40, ц. 10 коп.
- Грінченко, Б. — Грицько. (Оповідання). „Книгоспілка“, ст. 16, ц. 5 коп.
- Грінченко, Б. — Дзвоник. (Оповідання). „Книгоспілка“, ст. 16, ц. 5 коп.
- Грінченко, Б. — Ксеня. Оповідання (з життя селянської дівчини). 3 ілюстрац. „Книгоспілка“, ст. 24, ц. 7 коп.
- Грінченко, Б. — Непокірний. (Оповідання). „Книгоспілка“, ст. 24, ц. 6 коп.
- Діхтяр, Олекса — Пригоди жаби-квакушки. 3 малюнками. „Книгоспілка“, ст. 12, ц. 30 коп.
- Жук, Михайло. — Прийшла зима. 3 малюнками. „ДВУ“, ст. 16.
- Карінцев, Н. — Пригоди американського піонера. 3 ілюстр. „Книгоспілка“, ст. 80, ц. 75 коп.
- Кляреті, Жуль. — Бум-бум... Про циркового акробата й дитину робітника. 3 ілюстраціями. „Книгоспілка“, ст. 16, ц. 5 коп.
- Коллоді, К. — Пригоди дерев'яного блазника Горішка. (Казка). „ДВУ“, ст. 110, ц. 75 коп.
- Неверов, А. — Мишко Додон. Оповідання для дітей. „ДВУ“, ст. 142, ц. 60 коп.

Одинець, Гаврило.— Казка про чудака Якова, що дурив тале всякого. 3 малюнками. „Плужанин“, ст. 23, ц. 15 к.

Полішук В.—Бездрик-кумедрик та комашка-горупашка. „ДВУ“, ст. 16, ц. 1 крб.

Слісаренко Н. і Мищенко, Я.—Дітям про хліб. 3 малюнками. „Книгоспілка“, ст. 12, ц. 65 коп.

Теуріє, Андре—Люлька. 3 життя фран. школяра. 3 ілюстр. „Книгоспілка“, ст. 16, ц. 5 коп.

Ткаченко Д.—Цар звірів. Оповідання. „Книгоспілка“, ст. 24, ц. 6 коп.

Фролов, О.—Маленький більшовик. Оповідання. 3 ілюстр. „ДВУ“, ст. 46, ц. 25 коп.

РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ:

Белка-Бабочка.—Приклучення одной белки. „Одесполиграф“, ст. 16, ц. 50 коп.

Веселое рисование для Тани и Вани. „Светоч“, ст. 12, ц. 15 коп.

Демченко, П.—Вот так дудка. Сказки и стихи для малышей. „Светоч“, ст. 12, ц. 15 коп.

Демченко, П.—Именины куклы. Рассказал для детишек П. Демченко. С рисунками. „Светоч“, ст. 12, ц. 15 коп.

Дядя Яша.—Веселый счет. Первый десяток для малых ребят. Вид. III. С рисунками в красках. „Светоч“, ст. 12, ц. 15 коп.

Дядя Яша.—Веселый счет. Первый десяток для малых ребят. Вид. 2. С рисунками в красках. „Светоч“, ст. 12, ц. 15 коп.

Дядя Яша.—Новые приключения бабушки-Забавушки и собачки Бум. Вид. 2. С рисунками в красках. „Светоч“, ст. 12, ц. 15 коп.

Дядя Яша.—Новые приключения бабушки-Забавушки и собачки Бум. Вид. 3. С рисунками в красках. „Светоч“, ст. 12, ц. 15 коп.

Еж-богатырь.—С рисунками в красках. „Светоч“, ст. 12, ц. 15 коп.

Зайка-Убегайка.—(Вид. 2). С рисунками в красках. „Светоч“, ст. 12, ц. 15 коп.

Зайка-Убегайка.—(Вид. 3). С рисунками в красках. „Светоч“, ст. 12, ц. 15 коп.

Золотая азбука для детей.—Изд. 2. С рисунками в красках. „Светоч“, ст. 16, ц. 25 к.

Золотов, С.—Книжка-подружка. С рисунками в красках. „Светоч“, ст. 12, ц. 15 коп.

Золотов, С.—О прянике медовом и таракане бедовом. (Сказка). С рисунками в красках. „Светоч“, ст. 12, ц. 15 коп.

Кот-Мурлыка.—(Вид. 3). С рисунками в красках. „Светоч“, ст. 12, ц. 15 коп.

Кот-Мурлыка.—С рисунками в красках. „Светоч“, ст. 1, ц. 15 коп.

Наш цирк.—С рисунками в красках. „Светоч“, ст. 12, ц. 15 коп.

О пчелке-мохнатке и бабочке-крылатке. Рассказы и сказки для маленьких детей. С рисунками в красках. „Одесполиграф“, ст. 16, ц. 50 коп.

Потешное зверье.—Стишки для малышей. С рисунками в красках. „Светоч“, ст. 12, ц. 15 коп.

Серый зайка.—Рассказы и сказки для маленьких детей. С рисунками в красках. „Одесполиграф“, ст. 16, ц. 50 коп.

Смекалка-Выручалка.—Загадочные картинки. С рисунками в красках. „Светоч“, ст. 12, ц. 15 коп.

Стишки для малышей.—С рисунками в красках. „Светоч“, ст. 12, ц. 15 коп.

Стишки для малышей.—(Вид. 2). „Светоч“, ст. 12, ц. 15 коп.

Ученые зверюшки от зайки до хрюшки. С рисунками в красках. „Светоч“, ст. 12, ц. 15 коп.

Критика

Айзеншток, І.—До історії видань творів Г. Ф. Квітки. „Укр. Наук. Ін-т Книгознавства“, ст. 16.

Майфет, Ф.—Матеріали до характеристики творчості П. Тичини. „ДВУ“ ст. 102, ц. 1 крб.

Музичка А. Шляхи поетичної творчості Івана Франка. „ДВУ“, ст. 202, ц. 2 крб.

Полішук Валеріян.—Пульс епохи. Конструктивний динамізм, чи войовниче назадняцтво. „ДВУ“, ст. 224, ц. 1 крб. 60 коп.

Шевченко, та його доба. Збірник 2-й. „Книгоспілка“, ст. 168, ц. 2 крб.

Шляхи пролетарської літератури. „ДВУ“, ст. 46, ц. 40 к.

Мовознавство

- Горецький П. і Шаля Ів. — Українська мова. Практично-теоретичний курс. Вид. 3-є. „Книгоспілка“, стр. 204, ц. 1 крб. 50 коп.
- Грузинський О. С., проф. — До справи викладання укр. мови та письменства в школах проф. освіти. (Спроба метод. програму). (Відбиток з „Зписок Харк. ІНО т. І“) „Харків-Друк“ ст. 8.
- Грунський, М., проф. та Сабалдир, Г. — Українська мова. Фонетика, — Морфологія Синтаксиса — Фразеологічний словник. Порадник для самонавчання. „Час“, ст. 153, ц. 80 коп.
- Ізгур, І. Всесвітня мова есперанто й школа. “Об’єднане В-во „Нова Епоха“ стр. 32, ц. 20 к.
- Ізюмов, О. — Граматика й правопис української мови. Вид. 6-е. „ДВУ“, ст. 48, ц. 20 коп.
- Ізюмов, О. — Словник російсько-український, вид. 2-е. „Книгоспілка“ ст. 656 + XIV с., ц. 1 крб. 50 к.
- Йогансен, М. — (та інші) — Практичний російсько-український словник „ДВУ“ ст. 238 ц. 1 крб. 85 коп.
- Ніковський, Андрій. — Українсько-російський словник. „Горно, Київ — Друк“, ст. 864, ц. 6 крб.
- Програма з української мови для самоперепідготовки робітників освіти Харк. округи „Шк. Друк. Діла Ім. Багінського“ Ст. 12.
- Програма курсів українознавства. „Пролетарий“, ст. 52, ц. 50 к.
- Російсько-Український словник. т. 3-й. О-П. „ДВУ“, ст. 336, ц. 2 крб. 75 к.
- Синявський, О. — Діалектологічна анкета. Початковий поради́ник до збирання діалектичного матеріялу. „Газ-Народній Учитель“, ст. 8 к.
- Сулима, М. — З історії української мови. З схемами. „Рух“, ст. 24, ц. 35 к.
- Тимченко, Євген, проф. Вокатив і інструменталь в українській мові. „Укр. Акад. Наук.“, ст. 116, ц. 1 крб. 40 коп.
- Трохименко, М. і Буйний К. — Робоча книжка української мови, Част. I-а „Київ. Окр. Ленінське Т-во „Геть неписьменність“, ст. 136 ц. 95 к.
- Шарлемань, М. — Словник зоологічної номенклатури. Част. I Назви птахів. „ДВУ“, ст. 64, ц. 60 к.
- Іваница, Гр. — Курс украинского языка в кратком практическом изложении з хрестоматією. „Гос. Изд-во Украины“, ст. 192, ц. 1 руб.
- Карманов, Н. — Зоологический идо-русский словарь. Ст. 68.

18406

14/66

ДРУКАРСЬКІ ПОМИЛКИ:

В 5-му № „Ч. Ш.“ в рецензії В. Гадзінського на книжку В. Поліщука „Пульс епохи“ є такі друкарські помилки:

1. На стор. 220 в 9 рядкові здолу:
надконсервативний, має бути: неоконсервативний.
2. На стор. 221 в 7 рядкові згори:
українізація, має бути: урбанізація.

ПЕРІОДСЕКТОР ДЕРЖВИДАВУ УКРАЇНИ

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТУ
НА ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ

„БІЛЬШОВИК УКРАЇНИ“

ПОЛІТИКО - ЕКОНОМІЧНИЙ ОРГАН ЦК КП(б)У

ЗА РЕДАКЦІЄЮ: **Є. ГІРЧАКА, С. ГОНІКМАНА, В. ЗАТОНСЬКОГО, М. ПОПОВА, А. РІЧИЦЬКОГО, М. СКРИПНИКА та В. ЮРИНЦЯ**

„БІЛЬШОВИК УКРАЇНИ“ — освітлює головні питання нашого соціалістичного будівництва в галузях політики та економіки. Освітлює головні питання марксизму й лєнінізму та боронить їх від усяких перекручувань.

„БІЛЬШОВИК УКРАЇНИ“ — освітлює особливості культурного будівництва УСРР та міжнародне життя й особливо міжнародній комуністичний рух.

„БІЛЬШОВИК УКРАЇНИ“ — освітлює національне питання на Україні та завдання партії й радянської влади в цій галузі. Освітлює всі питання теоретичні й практичні партійного, радянського, господарського, професійного, кооперативного й культурного життя УСРР та СРСР.

„БІЛЬШОВИК УКРАЇНИ“ — освітлює історію революційного руху та громадської думки на Україні в дусі революційного марксизму та лєнінізму. Освітлює політичне, економічне та культурне життя

українських робітників та селян, що живуть поневолені в Польщі, Румунії та Чехо - Словаччині.

„БІЛЬШОВИК УКРАЇНИ“ — освітлює життя української жовто - блакитної еміграції.

„БІЛЬШОВИК УКРАЇНИ“ — бойовий орган революційного марксизму та лєнінізму, що захищає їх від усяких нападів ліквідаторів, реформістів та ворогів. Має за своїх співробітників видатних діячів, УСРР, СРСР та Комінтерну.

„БІЛЬШОВИК УКРАЇНИ“ — призначається для широких кіл партійців, що працюють у самих різних галузях нашого соціалістичного будівництва.

„БІЛЬШОВИК УКРАЇНИ“ — найкращий спутник усякого більшовика, що бере участь у боротьбі на політичному, господарському та ідеологічному фронті.

РЕДАКЦІЯ МІСТИТЬСЯ: ХАРКІВ, ВУЛ. К. ЛІБКНЕХТА, № 64

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

На 1 рік	4 крб. 50 коп.		На 3 місяці	1 крб. 25 коп.
На 6 місяців	2 крб. 50 коп.		На 1 місяць	„ 45 коп.

Окреме число — коп.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

НА ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО - ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ЖУРНАЛ

„КРАСНОЕ СЛОВО“

ОРГАН ВСЕУКРАИНСКОГО СОЮЗА ПРОЛЕТАРСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ (ВУСПП)
(На русском языке)

Журнал редактирует коллегия в составе: **И. А. МОДЗАЛЕВСКОГО, ПАВЛА АРСКОГО, Е. М. ШАПИРО и проф. А. В. МАШКИНА**

„КРАСНОЕ СЛОВО“ — имеет целью объединить всех пролетарских писателей Украины, пишущих на украинском и русском языках, причем украинские произведения будут представлены в переводе на русский язык.

„КРАСНОЕ СЛОВО“ — на своих страницах будет печатать произведения лучших современных писателей СССР, а также и выдающихся иностранных авторов.

ПОДПИСНАЯ ПЛАТА

На 1 год	4 р. 80 коп.		На 3 мес.	1 р. 35 коп.
На 6 мес.	2 р. 50 коп.		На 1 мес.	„ 50 коп.

ОТДЕЛЬНЫЙ НОМЕР — 60 КОП.

ПОДПИСКУ ПРИНИМАЕТ СЕКТОР ПЕРИОДИЧЕСКИХ ИЗДАНИЙ ГОСИЗДАТА УКРАИНЫ — ХАРЬКОВ, СЕРГИЕВСКАЯ ПЛ., МОСКОВСКИЕ РЯДЫ, 15. КОНТОРЫ ПЕРИОДСЕКТОРА: КИЕВ, УЛ. КОРОЛЕНКО, 49. ДНЕПРОПЕТРОВСК. ПРОСП. К. МАРКСА, 49. ОДЕССА, УЛ. ЛАССАЛЯ, 12.
А ТАКЖЕ УПОЛНОМОЧЕННЫЕ ПЕРИОДСЕКТОРА ПО ВСЕМ ГОРОДАМ УКРАИНЫ

**ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ СВОЄЧАСНО
ГАЗЕТИ ТА ЖУРНАЛИ**
СВОЄЧАСНА ПЕРЕДПЛАТА ГАРАНТУЄ АКУРАТНУ
■■■■■ ПРИСТАВКУ ■■■■■
ПРОДОВЖУЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТУ НА 1927 РІК

	На 1 міс.		На 3 міс.		На 6 міс.	
	Крб.	К.	Крб.	К.	Крб.	К.
Орган ЦК КП(б)У газета „КОМУ-НІСТ“	1	—	3	—	5	50
Орган Ц. В. робітниць та селянок ЦК КП(б)У двотижн. журнал „КОМУНАРКА УКРАЇНИ“ . . .	—	30	—	80	1	50
Щомісячний робкорівськ. журнал „РОБКОР УКРАЇНИ“	—	25	—	75	1	50

Передплату приймається: Харків: Сумський пров., 5, телеф. 21-44 — відділ передплати; по **ПРОВІНЦІЇ:** філіями Вид-в: „ПРАВДА“, „ВСЕУКР. ПРОЛЕТАРІЙ“, Контрагентства друку — контрагентами по розповсюдженню період. преси та всіма поштов. конторами СРСР

**ПРОДОВЖУЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТУ
НА ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНИЙ ЩОМІСЯЧН. ЖУРНАЛ**
Г А Р Т

**РЕДАКЦІЙНУ КОЛЕГІЮ ЖУРНАЛУ
СКЛАДАЄ: В. Коряк, І. Микитенко,
М. Доленго, П. Усенко, В. Сосюра,
■■■■■ В. Юринець ■■■■■**

Журнал „ГАРТ“ має на меті об'єднати всіх українських пролетарських письменників та критиків

Журнал „ГАРТ“ міститиме художні твори, критичні, публіцистичні та наукові статті з різних питань мистецтва взагалі та літератури зокрема

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:			
на 12 міс.	—	4 крб.	50 коп.
„ 6 „	—	2 „	50 „
„ 3 „	—	1 „	35 „
„ 1 „	—	—	45 „

ЗМІСТ ЖУРНАЛУ „ГАРТ“
що вийшов за квітень—травень

Поезії: — В. Поліщук, О. Влизько, В. Сосюра, А. Шмигельський, Л. Поинтек, В. Стодоля, Зінаїда Ен, переклади з американських поетів — І. Кулик.

Проза: — І. Микитенко — Брати. І. Ле — Ритми шахтюрки, Л. Первомайський — Хвороби після одужання, О. Кундзіч — В ушелинах республіки, Алекс Джекінсон — Крила ілюзії

Статті: — В. Коряк — Хвилювистий соціологічний еквівалент. . . Доленго — До питання про художню політику ВУСПП, Б. Коваленко — На роздоріжжі. І. Кулик — Л. Д. Рідль.

Ціна цього числа 75 коп.

**ПЕРЕДПЛАТУ ПРИЙМАЄ
СЕКТОР ПЕРІОДВИДАНЬ Д. В. У.**

Харків, Сергіївська площа,
Московські ради, № 15,
а також скрізь по Україні
уповноважені Періодсектору

10-1

1-60